

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний — то Циганське Слово...
Лекса Мануш

№ 9 (114)

СЕРЕДА,
25 ТРАВНЯ 2005 РОКУ

РОМАНІЯ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

Ціна договірною

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

**ДОРОГІ ВИПУСКНИКИ! ВІТАЄМО З ЗАКІНЧЕННЯМ
НАВЧАЛЬНОГО РОКУ. ВСЬОГО НАЙКРАЩОГО,
ЩО Є НА СВІТІ: РАДОСТІ, ЩАСТЯ І ДОБРА ЗЕМНОГО...**

СТО П'ЯТНАДЦЯТЬ...

ШЕЛ АЙ ДЕШУПАНЧ...

Через кілька днів у всіх школах України пролунає останній дзвоник. Продзвенить він і в 115 середніх школах Закарпатської області, де нині навчаються ромські діти. Отже, хочеться підбити деякі підсумки.

Минулого навчального року, за даними обласного управління освіти, в 115 середніх школах області нараховувалося 5257. Проте ми вважаємо, що ці дані не повні. Наприклад, у двох школах селища Королева Виноградського району - ЗОШ № 1 і ЗОШ № 2 - в списках зазначено 54 учні, хоча в таборі проживають понад 370 дітей шкільного віку.

З року в рік у класних журналах фігурують прізвища дітей з ромських сімей, і складається враження, що ці діти відвідують школу і отримують певні знання і навички. Так продовжується до 9-го - випускного - класу. І тут виникає парадокс. Чомусь документ про неповну середню освіту отримують не всі ті, хто був у списках 8 років поспіль. Чому?

У 9-му класі дирекціями шкіл розпочинається гарячковий пошук рятівних довідок про те, що ці учні або виїхали за межі області, або пошкодили замки і мають уже народжених дітей. Школа звинувачує, в першу чергу, батьків дітей: не відправляють до школи, не контролюють відвідування навчального закладу та отримання знань, не перешкоджають раннім шлюбам і т. ін. Батьки, в свою чергу, звинувачують учителів, що вони не дають дітям належних знань, умінь та навичок, не виховують у дітей поваги та любові до школи. Адаже непоодинокі випадки, коли учні, котрі ходили у школу, після її закінчення не вміли прочитати навіть вивіску на автобусній зупинці.

Успішно скласти випускні іспити в школі і знайти роботу, а також посісти гідне місце в житті. Хай щастить вам, дорогі випускники!
Леонід Дмитрович Малецький,
класний керівник 9-го класу
Ужгородської ЗОШ І-ІІ ступення № 14

У цих 115 школах, де навчаються ромські діти, створені всі умови для отримання якщо вже не якісного, то хоча б середнього рівня освіти, чим фактично й має займатися школа. Є приміщення, є кваліфіковані вчителі, які мають спеціальну педагогічну освіту.

Проте, згідно з довідкою обласного управління освіти "Стан задоволення освітніх потреб ромів за Програмою "Ромське населення-2004", після 9-го класу роми різко зупиняють свою подальшу освіту.

Серйозною проблемою для шкіл завжди було відвідування занять ромами. Раніше, якщо учні не відвідували школу, вчителі ходили до них додому, серйозно розмовляли з ними і з батьками і залучали до уроків. Та, крім розмов, переконань батьків, є ще й інші методи впливу на ромських дітей. І в першу чергу - через естетичне й музичне виховання. Наразі конче потрібні спеціалісти - вчителі музики, співу, хореографії, які б розвивали вроджені здібності ромських дітей, їхню схильність до музики, залучали би їх до школи, а також розвивали їхні музичні і танцювальні нахили на уроках і в позаурочний час. Так, свого часу в Ужгородській ЗОШ №14 працювала вчитель вищої категорії, вчитель-методист Марія Степанівна Гасинець, яка проводила величезну роботу з дітьми, і настільки успішно, що вони з задоволенням самі приходили в школу, вчилися. Наразі Марта Гасинець працює в іншій ромській школі - № 13, де звуки її акордеона, добре поставлений голос пригортають дітей до школи.

Не всі діти закінчують навіть 9-й клас. У Підвиноградській ЗОШ І-ІІІ ст. учні-ромі закінчують навчання... у 7-му класі, не доходячи до 8-го. Така ж ситуація і в ряді інших шкіл області.

На жаль, спостерігається загальна закономірність - заносити прізвища дітей в списки учнів, не даючи їм при цьому належної освіти. Якби в цих 115 школах, де навчаються ромські діти, давали належну освіту всім, то частина з ромів, напевно, продовжила б навчання далі у середніх спеціальних та вищих навчальних закладах.

Система ромської освіти пробуксовує. Необхідні абсолютно нові підходи, нові методи до навчання ромських дітей. Саме ці проблеми й буде присвячена науково-практична конференція "Освіта ромів: стан, проблеми, перспективи", яка відбудеться 26 травня н.р. в Ужгороді. Її проведуть відділ управління освіти й науки і відділ у справах національностей Закарпатської обласної адміністрації. На конференцію запрошені й учителі ромських шкіл і члени ромських національно-культурних товариств.

... Останній дзвоник пролунає. Та проблеми ромської освіти залишаться. А їх конче потрібно вирішувати, оскільки саме освіта закладає основи подальшого життя молоді.

Євгенія Навроцька

ОСВІТА

ЛІДЕР РОМСЬКОГО РУХУ - СТУДЕНТ

Стає вже доброю традицією, що ромі, якщо і не після шкільної парти, а вже у дозрілому віці, відчувають необхідність у продовженні своєї освіти, оскільки це - вигода нашого часу.

Навесні цього року успішно склав вступні іспити і зарахований на юридичний факультет Новомосковського коледжу економіки та права імені С.В.Литвиненка за спеціальністю "Правознавство" лідер ромського руху, голова правління громадської організації "Ватра" Артур Іванович Мусенко.

Велику теоретичну допомогу та моральну підтримку під час підготовки до складних іспитів Артуру Мусенку надав юрист "Ватри" В.Г. Гудименко, який буде курирувати подальше навчання молодого лідера.

Шовковистою стежиною нехай стелиться ваша дорога

Пганруне керарі мек джал тумаро дром

Завершує свою ходу 2004/2005 навчальний рік. Що бажають учителі своїм випусникам? З цим запитанням ми звернулися до педагогів ужгородських шкіл № 14 і № 13.

Ольга Олександрівна Моравська, німецький філолог:

- Хочеться, щоб наші випусники знайшли свою життєву дорогу, щоб навчалися далі, хоча б у вечірній школі, готували себе до праці, жили за моральними законами, берегли своїх батьків і не забували школу.

Евген Миколайович Угрюмов, ветеран школи, працює тут 21 рік, викладає право та веде позакласну роботу:

- Хотів би, щоб ми вас називали не тільки дітьми сонця, а й своїми співрозмовниками. А ще, головне, щоб ви продовжували навчання, бо цього вимагає життя.

Олена Олександрівна Резнік, перша вчителька випускників:

- Вчіться далі, отримуйте знання, щоб я в подальшому могла вами пишатися.

Мар'яна Михайлівна Застулка, перша вчителька:

- Від широкого серця зичу земного щастя, людського благополуччя. Бажаю вам знайти своє призначення у житті й не забувати усього того найкращого, що намагалися вам прищепити педагоги протягом дев'яти років. А ще, щоб ви були впевнені в тому, що всі ми хотіли вам добра.

Галина Федорівна Дору, класний керівник 9 класу:

- Бажаю знайти своє місце у житті, бути гідними громадянами України, почувати себе рівними серед людей інших національностей. Хотіла б, щоб діти продовжували вчитися далі і здобули професію, були щасливі й не забували свою школу і вчителів.

Ласло Дюрі, координатор ромської недільної школи с.В.Ком'яті:

- Бажаю добре відпочити в оздоровчих таборах, набратися сил і не забувати про навчання. А ще - брати участь у всіх табірних заходах, отримати грамоти за участь у змаганнях і конкурсах.

РОМ-ПРЕС

Європейське ромське радіо

Провідні ромські організації Європи підтримують проект Орхана Галуса щодо створення Європейського ромського радіо, яке має бути двомовним, включаючи радіотрансляцію ромською та англійською мовами. Проект розроблено так, що радіопрограми поділяються на дві частини. Одна включатиме передачі міжнародного значення, які адресуватимуться всім європейській ромській спільноті. Інші програми створюватимуть місцевими ромськими журналістами і транслюватимуться тільки для певної регіональної аудиторії. Створення такого радіо сприятиме викориненню расизму та дискримінації у суспільстві, а також надасть можливість ромським неурядовим організаціям отримати ширшу інформацію про життя та проблеми ромської спільноти і, таким чином, сприятиме поліпшенню співпраці при їх вирішенні.

ОСВІТА ЗА КОРДОНОМ

ШКОЛА, ШКОЛА, ШКОЛА...

Набагато більше австрійських учителів, ніж очукувалося раніше, використали можливість вибору виходу на пенсію у тому віці, в якому їм зручно. Вони були готові навіть відмовитися від певної частини грошей. Чому? Багато з них, а особливо ті, хто працював упродовж своєї педагогічної діяльності з "важкими" та іншомовними дітьми, були втомлені і виснажені. На численні вільні посади у віденських школах, через економію коштів не взяли нікого. Педагоги ж, котрі працювали раніше на добровільних засадах (репетитори, вчителі на дому та інші), мусили брати на себе клас, з яким вони раніше ніколи не працювали. Після цього постала інша проблема - нестача учителів саме з таким на-

хилом роботи. Крім того, чимало випускників шкіл не мають права шукати собі далі роботу. Найбільше це стосується молодих людей, які виглядають трошки інакше, ніж їхні однокласники, - наприклад, ромів.

Бура щодо нових учителів у навчальних закладах швидко вляглася. Проте ромі переживають за своїх дітей, які почували себе незручно в такій школі.

Наприклад, поки в Німеччині продумовують шляхи педагогічної надомної та додаткової допомоги дітям з малозабезпечених ромських сімей, в Австрії на них взагалі не звертають ніякої уваги, хоча саме тут вони вже давно не мігранти, а повноцінні жителі країни.

Часто можна почути, що ромів

і так нічому не навчавши, проте, чимало з них у поті чола здобувають необхідні для життя знання. Та, закінчивши школу, вони зіштовхуються з проблемою дискримінації, оскільки на роботу їх ніхто не хоче брати, і саме через їхню національну належність. Отож, серед ромської молоді процвітає безробіття. Ромські юнаки нерідко потрапляють у халепу. Наприклад, стають наркодільцями. Це - небезпека, яку ромські сім'ї визнають, коли вже надто пізно.

Допомога ж з боку неромів доволі смішна. Як із відомим прикладом у Румунії, коли Європейська комісія запровадила курси для ромів з плетіння кошиків. Чи не вважали вони, що покупці стануть ходити в магазини з кошарами замість звичних целофанових пакетів?

"Romano Centro",
переклад з німецької
Ірини Крижанівської

РІВНЕ ПРАВО НА ОСВІТУ

САВОРЕНГЕ ЧАПІЕ ПРО СІКЛІБЕН

У Міжнародній Конвенції щодо заборони всіх форм расової дискримінації (стаття 5), яка прийнята ще 1969 року, йдеться про заборону расової дискримінації у всіх її проявах і забезпечення права рівності перед законом та доступу до основних прав, зокрема освіти та навчання, кожній людині, незалежно від її раси, кольору, національного чи етнічного походження. Та, на жаль, навіть сучасні уряди багатьох держав не дотримують своїх обов'язків, окреслених у цьому законі, і часто цілком свідомо порушують його.

Так, система освіти в таких країнах, як Чехія, Словаччина та Угорщина, включає ряд спеціальних шкіл для розумово відсталіх дітей, у яких переважно більшість учнів чомусь ромського походження. Ромських дітей в таких школах так багато, що складається враження, ніби ромі для урядів цих країн й насправді асоціюються тільки зі соціально та розумово недієздатними верствами населення. Більш того, шкільна система в таких країнах, як Румунія та Великобританія, характеризується низкою бюрократичних перешкод, які роблять майже неможливим зарахування ромських дітей до загальної школи. В цих країнах спостерігається масове застосування фізичної сили та расового приниження щодо ромських дітей як самими вчителями, так й іншими школярами. Та найгірше те, що педагоги не можуть, а часто і не бажають залобити та перешкодити дискримінації школярів ромської меншини.

Майже по всій Європі ромських дітей садять за окремі парти, розміщують в окремі класи і змушують навчатися тую мовою, яка для них є не зовсім зрозумілою. Шкільна програма всіх освітніх систем Європи не містить жодного слова та згадки про історію та культуру ромської меншини. Тільки незначна кількість дітей в окремих країнах має змогу вивчати ромську мову в школі, й жодна дитина не має можливості "проходити" всю шкільну програ-

му рідною мовою. А в багатьох місцях ромів взагалі позбавлені доступу до якісної освіти.

Ситуація навчання ромських дітей у Румунії, де проживають понад два мільйони ромських громадян, видається ще жахливішою. Велика кількість цих дітей зовсім позбавлена можливості отримати освіту, тому що це блокується законом, який у багатьох випадках для того, щоб записати ромську дитину до школи, вима-

гає об'язкової реєстрації за місцем проживання. В перші роки після падіння режиму Чаушеску в 1989 році, Румунією прокотилися близько 30 антиромських погромів, наслідками яких були жорстокі вбивства та вигнання цілих ромських спільнот із багатьох сіл. Ці ромі, як і ті, хто добровільно покинув села у пошуку будь-якої роботи у містах, наразі проживають у жахливій бідності на околицях великих міст, зокрема Бухареста. Найчастіше їхні домики - це не що інше, як просто великі картонні коробки. І, звичайно, отримати реєстрацію вони не можуть, а це водночас позбавляє їх можливість відправити своїх дітей у школу. Ті неурядові організації, які прагнуть знайти шляхи для поліпшення умов доступу ромських дітей до освіти в Румунії, зіштовхуються з неабиякою ворожістю та небажанням порозуміння майже у всіх владних структурах країни. І зрозуміло, що в таких умовах більшість ромів заперечують

своє ромське походження, бо для них це єдиний шлях здобути бодай базову освіту в румунській системі навчання.

Та навіть у тих країнах, де умови навчання не такі екстремальні, часто проводиться свідомий тиск на представників ромської меншини з метою витіснення їх зі школи. Так, в Угорщині закон дозволяє ромським дітям не відвідувати школу, а здобувати освіту вдома, тобто стати "приватним учнем". Ця програма найчастіше використовується вчителями для того, щоб позбутися ромів-школярів.

І, беззаперечно, ще одним фактом позбавлення ромів доступу до освіти є бідність, у якій проживає більша частина ромської спільноти Європи. Часто безробіття батьків, висока ціна на шкільне приладдя та небажання відправляти своїх дітей до школи у лахміттях - усе це наслідки жалюгідного існування ромів, яке не дає можливості дітям отримати належну освіту.

Для того, щоб покласти край дискримінації ромських дітей у їх доступі до освіти, ромські активісти усеї Європи намагалися домогтися створення шкіл для ромської меншини, де навчання з усіх предметів здійснюватиметься рідною мовою, а вчителями будуть представники ромської спільноти. Нині такі програми існують у Австрії, Болгарії, Чехії, Угорщині, Словаччині та в Україні. Як правило, фінансову підтримку вони отримують від неурядових організацій. Уряди та владні структури в більшості випадків і надалі показують небажання діяти рішуче у боротьбі з расовою дискримінацією. Тому більшість країн усе ще залишаються без ефективного антидискримінаційного законодавства, а часто влада сама породжує та підтримує расизм. Все це і надалі призводить до майже нульових можливостей для представників ромського населення у боротьбі за досягнення рівного права на освіту.

Клод Кен, Давід Чіріко,
Крістіна МакДональд,
"Roma Rights",
підготувала
Олександра Федина

КОРЕСПОНДЕНТИ ПОБУВАЛИ НА ВИНОГРАДІВЩИНІ...

"БІЛЬШУ ЧАСТИНУ РОБОЧОГО ЧАСУ ПРИСВЯЧУЄМО РОМАМ"

"Бут в рамакі бутві керас е роменге"

Ігор Миколайович Борисенко – заступник голови РДА з гуманітарних питань (на свѣтлині).

Хоча працюю на цій посаді недовго, близько сорока відсотків свого робочого часу я займаюся вирішенням нагальних питань ромської громади.

Нещодавно була проведена районна конференція з вирішення актуальних питань. Оскільки нема реального зв'язку між ромською громадою й адміністрацією, то плануємо створити координаційну раду, яка б змогла об'єднати усі ромські табори в одне ціле. Була б тоді конкретна організація, і чимало питань вирішували би разом. А допомогу спрямовували б самі ромські представники туди, де вона необхідна.

Терезія Олексіївна Тодавич, начальниці відділу у справах сім'ї та молоді, порушила болісне питання з соціального захисту ромських дітей.

Історико-соціологічна довідка.

Виноградівський район утворений у 1953 році, займає площу 700 км² і нараховує наразі 117,9 тисячі осіб. За підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року, в районі проживають близько 900 ромів. Про те, що ці факти не відповідають дійсності, свідчать хоча б дані Закарпатського об'єду про те, що в районі навчаються у загальноосвітніх школах 522 ромські дітнини у 20 населених пунктах. Розбіжність даних говорить про реальне зменшення кількості ромів у районі, яке тягне за собою й зменшення фінансової та соціальної допомоги цій меншині.

ромські. Батьки пишуть спочатку заяви на перебування дитини в лікарні на певний час, а потім взагалі не відвідують своє немовля. Ми змушені готувати документи і відправляти таких дітей у Свалявський дитячий будинок.

Органи місцевого самоврядування самоусунулися від виконання Закону України "Про всеобуч". Учні школоповинного віку населених пунктів Королева та Підвиноградова отримують тільки початкову освіту. До речі, учні королівського табору відвідують лише школу, яка розташована при церкві, й навчаються тільки за букварями, надісланими церковними громадами.

Терезія Олексіївна зауважила: "Королівські роми не хочуть здобувати інші професії, як бляхарі. Їм достатньо тієї освіти, що отримують під час навчання у школі, яка відкрита при церкві".

Надія Михайлівна Деяк, директор районного центру

Бобове. Створюємо центр соціально-психологічної допомоги "Школа здоров'я". Маємо великі проблеми через те, що багато ромських дітей жebraкують по Україні. Наприклад, ми вже кілька разів відправляли ромських дітей з Батьовського притулку для неповнолітніх до батьків у село Двічине, але вони знову потрапляли у цей заклад.

Михайло Петрович Довжанин, голова районної ради.

Склалося історично так, що ромські традиції не дозволяють нам повністю вирішувати проблеми, які існують у таборах. Ромам потрібно прищеплювати любов до навчання, землі, створювати навчальні класи й вивчати деякі робочі професії.

Незначна частина ромського населення працює у комунальній службі. А от на швейній фабриці роми не хочуть працювати "від дзвінка до дзвінка". Переважно виїжджають на сезонні роботи. Однак вихід з цього становища ми все-таки повинні знайти.

А чи мають роми земельні ділянки? – запитуємо голову райради.

– Їм, як і неромам, виділено присадибні ділянки по 25 соток. Свого часу в колгоспі працював – лише один ром – Йосип Говдіковалем у Великих Ком'ятах. Пізніше це двоє. Тому троє людей отримали паї.

А щодо того, що чимало ромів записали себе угорцями, то ми до цього не причетні. Їх записали так батьки. Мабуть, через певне соціальне становище. Проте, якщо отримаємо офіційний дозвіл, то перепис ромської громади зробимо швидко. Проблем багато, стараємося полегшити життя наших ромів, а для цього потрібні кошти й злагоджена робота ромських лідерів. Тільки спільно зможемо подолати нагальні проблеми.

Валентина Опаленик, Євгенія Навроцька, Мирослав Горват (світлина)

ЩО БАЖАЮТЬ ВИПУСКНИКИ УЖГОРОДСЬКОЇ ЗОШ № 13 СВОЇМ УЧИТЕЛЯМ І ТИМ, ХТО ПРОДОВЖУЄ НАВЧАННЯ

СО МАНГЕН Е УЖГОРОДСЬКЕ ШКОЛЯРА ЗОШ № 13 ПЕНГЕРЕ УЧИТЕЛЕНГЕ АЙ ЧГВАРОНГЕ, САВЕ СІКЛОН

Діана Йонаш:

Дуже швидко промайнули 9 років. Ніби недавно я пішла у перший клас, а вже стала випускницею. Намагалась не пропускати уроки і засвоювати учбову програму. Буду продовжувати навчання у вечірній школі. Мрію стати швачкою, як моя мама. Бажаю вчителям щастя, здоров'я, терпіння до дітей. А нинішнім учням хочу побажати розуміння, що треба вчитися, бо без знань у наш час вижити майже неможливо.

Мілан Беняк:

У мене склалося дуже хороше враження про школу й учителів. Спочатку я навчався у ЗОШ № 7, а потім перевівся сюди. Тут я почувався краще серед дітей своєї громади. Я намагався оволодіти знаннями, які нам давали вчителі. Завдяки їм, я вмю читати, писати, рахувати, а тому хочу продовжувати вчитися далі у ПТУ № 5 й отримати професію автослесаря. А дітям бажаю добре вчитися і не пропускати уроки.

Еріка Конді:

Нелегко мені розлучитися зі школою. Адже тут у мене було багато друзів. А вчителі діла мене наставниками, порадиниками, вчили не лише різним наукам, а й бути людиною, вмти поводитися в колективі. Бажаю нашим педагогам залишатися здоровими, добрим, а ще – пробачити нам за ті прикроси, які іноді ми їм завдавали. Своє навчання я продовжуватиму у вечірній школі при Ужгородській ЗОШ № 9. А мрію стати перукарем.

Павло Пап:

Бажаю вчителям, які навчили мене читати, писати, рахувати, поводитися чемно і допомагати старшим, щастя, здоров'я, успіхів у повсякденному житті. З хорошим враженням іду зі школи, проте хочу продовжити навчання у вечірній школі при ЗОШ № 9. Професію ще не вибрав, та хотів би вчитися у вищому учбовому закладі. От якби повезло!

Єва Лацко:

Не хочеться розлучитися зі школою, бо це – той заклад, де я багато чого навчилася. Хочу вчитися далі й отримати середню освіту. Бажаю вчителям земного щастя, добра, здоров'я. А дітям побажати таке: щоб були слухняні й вчилися добре.

Етнографічна довідка.

Виноградівський район межє з Угорщиною і Румунією. Тому тут проживають представники двох великих ромських етносів: угорські роми та келделари.

Угорські роми, в основному, – музиканти, елітні роми. До речі, викладачка Львівської консерваторії Етєла Чуприк – виходець з цієї групи.

Друга велика етнічна група – це келделари, які належать до найконсервативніших ромських груп. Це – найбільш самоізолювана група, яка намагається не допускати міжетнічних шлюбів. Жорстко дотримуються своїх традицій та звичаїв. Жінки і дівчата єдині серед ромів Закарпаття носять свій традиційний одяг, розмовляють виключно ромською мовою, вони, в основному, втратили елементи ворожіння й віщування. Чоловіки сезонно мігрують на заробітки. У таборах спостерігається різка майнова диференціація. Понад шістдесят відсотків ромів живуть за межею бідності.

Нині роми-келделари перебувають під сильним впливом євангелістської церкви.

Оскільки ромські жінки не використовують контрацептиви, то й народжують багато дітей, яких не в змозі ні прогодувати, ні лікувати. Наразі в районній лікарні перебувають на лікуванні 53 немовлят, з яких 33 дітнини –

соціальних служб для сім'ї та молоді.

Наш центр займається розподілом допомоги ромським сім'ям. Нещодавно ми розподіляли її у селах В. Паладь, Хижка, Королево, Виноградів, Петрово і

Дискримінаційне гасло

Дискримінаційний заклик "Смерть циганам" уже впроваджено кілька місяців красується на одному з будинків у самому центрі Бухареста. З'явився цей напис ще 11 липня минулого року. На жаль, той факт, що його досі не прибрали, свідчить про те, що місцеві та центральні владні органи байдужі до расистських і дискримінаційних настроїв та закликів, адресованих усьому ромському суспільству.

Виселення ромських сімей

У січні цього року 10 ромських сімей були насильно виселені з рідних домівок у м. Валенсія (Іспанія) місцевою муніципальною владою, яка будуючи нові житлові будинки і залишила нещасні родини без житла. Інші 40 сімей цього ж ромського поселення наразі проживають під постійною загрозою виселення, місцева влада зумисне залишила їх без води та електроенергії.

Таким чином, 150 ромів Іспанії, з яких 90 дітей, можуть залишитися без даху над головою.

Як повідомила іспанська газета "La Provincias", виселення ромського табору було заплановане ще у грудні минулого року, але ромів чомусь про це не повідомили. Неурядова організація Валенсії "Cooperation Social Universitaria" закликала місцевий уряд припинити примусове виселення ромських родин діти, доки їх не забезпечать відповідним альтернативним житлом.

Всесвітній конкурс краси

"Ромська красуня 2005"

25 червня "TV BTR National" організує в Македонії Всесвітній конкурс краси серед ромських дівчат. У конкурсі можуть взяти участь претендентки ромської національності віком від 13 до 21 року.

Для ромських дівчат з усього світу це, з одного боку, чудова можливість показати свою красу, а з іншого, проде-

монструвати ромські традиції, костюми, звичаї та життя в тій країні, яку вони представляють.

Заявки можна надсилати до 10 червня за адресою: TV BTR National Str. Lazar Lichenovski No. 31-b 1000 Skopje, Macedonia Tel/fax: + 389 2 321 - 6000 E-mail: tvbtr@mt.net.mk

Ромео і Джульєтта по-ромськи

Цього літа режисер Дусан Мілік розпочинає зйомки фільму "Love Fair in Gucha" ("Любовна історія у Гучі"). Основна сюжетна лінія присвячена проблемі кохання – така собі сучасна історія Ромео та Джульєтти. Але історія не звичайна, бо йдеться про кохання між представниками різних етнічних груп та різного кольору шкіри – ромом та сербом. Їхня любов символізує боротьбу проти дискримінації ромської меншини у суспільстві. Мета кінотвірця: підняти рівень толерантності між різними етнічними групами та меншинами, а також зупинити хвилю ромофобії у суспільстві.

ВІСТІ З РЕГІОНІВ

НЕДІЛЬНА ШКОЛА ВЕСЬ РІК ПРАЦЮВАЛА УСПІШНО

КУРКЕСКІ ШКОЛА ЕНГ БЕРШ БУВТІ КЕРЛАС МІШТО

У всіх школах нашої країни закінчується навчальний рік. Завершують його й учні та вчителі недільної школи ромської мови в шахтарському місті Свердловськ, що на Луганщині.

У нашій школі навчаються 18 дітей різного віку - від 7 до 14 років. Чимало з них ростуть у батькам, щоб їх родини якоюсь вижили. Їм нема коли відвідувати навчальний заклад. Тому організатором цієї недільної школи довелося прикласти максимум зусиль, набратися терпіння, аби створити її та працювати з дітьми. Вчитель Леонід Леонидович Перцев та голова нашої громадсь-

кої організації "Романо Дром" Іван Григорович Белоус провели велику роботу серед сімей цих дітей і домоглися успіху.

Наші діти знають буквар, навчилися читати, багато чого дізналися з історії та культури ромів.

Були в школі не лише будні, а й свята - і концерти, і "солодкі" столи, і дитячі ранки. Спонсорами цих святкових заходів стали члени організації "Романо Дром".

Л.Белоус,
секретар громадської організації "Романо Дром", м.Свердловськ Луганської області.

На світлинах: на уроці в недільній школі.

ЛУГАНСЬКЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ НА СВЯТІ У "РОМАНО ДРОМ"

Під чорними, тоді ще міцними гілками винограду - святковий стіл, на якому пихкає розпечений самовар, традиційна для будь-якого свята пляшка шампанського, нехитрий десерт... На свято ромів, яке вперше було відзначене в місті Свердловську, що на Луганщині, приїхало обласне телебачення.

Для організації "Романо Дром", яка постаралася гарно провести цей день, - так, щоб люди надовго його запам'ятали, це не-

абияка подія. Та й подивитися гостям було на що: і концерт, у якому взяли участь і роми, і не роми - усі бажаючі, і вручення подарунків ромам-старійшинам, які члени правління придбали за свої кошти, і розваги для молоді, і т.ін.

Працівники телебачення з Луганська взяли інтерв'ю у голови нашої громадської ромської організації "Романо Дром" Івана Григоровича Белоуса, в якому він розповів про вже зроблене і про плани на майбутнє.

На світлинах: працівники Луганського обласного телебачення за роботою на святі ромів у м.Свердловську.
Л.Белоус,
"Романо Дром", м.Свердловськ Луганської області

ДО РІЧНИЦІ ДЕПОРТАЦІЇ

НАС РЯТУВАЛИ ТАТАРИ

Татари мунтисарде о дживіпе

Саїнова-Корман Кезибан-Тамеркаян народилася в Одесі в 1927 році. Її батько працював на заводі ГЕНА (Одеський завод сільськогосподарських машин) провідним спеціалістом, мав великий стаж роботи і користувався неабияким авторитетом у колег. Мати, як і всі ромки, займа-

лася ворожінням. У родині, крім Кезибан, було п'ятеро синів.

Коли почалася війна, старший брат добровольцем пішов на фронт, де і загинув у віці 18 років. Середній брат з 13 років працював на Одеському консервному заводі і також, як і батько, користувався величезною повагою серед товаришів по роботі. (Про це говорить навіть один такий факт. У 1957 році, коли він помер, на заводі була оголошена жалоба, і завод був зупинений на п'ять хвилин). За станом здоров'я піти на фронт він не міг.

Під час окупації родина мешкала по вул. Болгарській, №44. У цьому ж будинку проживав призначений окупаційною владою поліцей, тзв. Морш Паул, що зі садистською насолодою подавав страп євреїв і циган. Кезибан пригадує, як дитьми вони таємно ховали і годували єврейського хлопчика, якому ледь виповнилося 14 років і який, на жаль, згодом був розстріляний на горіщі будинку, де намагався сховатися від поліції.

А ще вона згадує, що навпроти їхнього будинку, у приміщенні середньої школи №103, утримувалися полонені радянські солдати. Ромські діти варили кашу, таємно приносили їй і годували цих військовополонених.

1943 року, під час окупації Одеси румунами, було дане розпорядження про те, щоб усіх ромів знищити.

Серед ромів ширилися чутки, що в Миколаєві та Херсоні забивають молодих ромів і відправляють до Німеччини, в концтабори, а старих розстрілюють на місці.

Були випадки, коли ромських жінок розстрілювали прямо на базарі в Одесі. Як згадує Кезибан, роми збиралися, щоб прийняти рішення, як урятуватися. Оскільки одеські міські роми належать до кримської групи і є прихильниками ісламу, то вони й вирішили звернутися по допомогу до татарської громади, тим більше, що діти кримських ромів у Одесі, ще з початку минулого століття, відвідували татарські школи і дружили з татарами, було багато змішаних шлюбів.

З числа шановних ромів були обрані старші чоловіки, які й відправилися в татарську громаду з проханням про допомогу. Татари записали всіх ромів до своєї громади і за потреби підтверджували, що роми є татарами. Потрібно віддати належне нашим татарським братам, що врятували життя наших одеських циганів.

Минуло багато років, та біль і жаж у серці тітки Кезибан не затихає ніколи.

Усю свою розповідь вона проплакала. А коли ми йшли, побажала нам щастя й мирного неба над головою.

Підготували **Фатима Дудуча,**
Євгеній Остапович,
м.Одеса

ЗДОРОВ'Я

ЇЇ ЖИТТЄВЕ ПОКЛИКАННЯ ЛАКО ТРАЙО КАДИ БУВТІ

дівок. Але їх називати медпрацівниками не можна, якщо ж такі є, то вони ганьблять українську медицину. Для мене особисто не існує різниці між людьми - хто там якої національності. Для мене головне - людина. Ви самі бачите, у дитячому відділенні лікуються дітки різних національностей: українці, молдавани, роми тощо... Я волю повернути здоров'я ромським діткам, як своїм рідним! Роблю все для того, аби вони стали веселими і щасливими і аби батьки раділи своїм дітям. А коли це є, на душі стає світліше і радісніше... Саме для цього ми і працюємо - і я, і весь наш медичний персонал.

- **Пані Тетяно, як часто у вас лікуються ромські дітки?**

- В основному, вони хворіють навесні і восени. Це саме той період, коли багато з них потрапляють у лікарню з грипом чи запаленням легень, чи якимись ускладненнями.

Наразі головний лікар-педіатр району отримав наказ узяти під контроль стан здоров'я ромських дітей, які мешкають у нашому районі.

- **Що ж, пані Тетяно, щиро дякую вам за інтерв'ю нашій ромській газеті.**

- Мені було приємно поспілкуватися з представниками саме ромської преси.

Леонід Савицький,
власний кореспондент "Романі Яг"

м. Новоукраїнка
Кіровоградської області.
На світліни автор: Тетяна Григорівна Волк випиє Сашка додому цілком здоровим.

■ Здоров'я - природне і невід'ємне благо людини, охорона якого проголошена Декларацією прав людини, Міжнародним пакетом про економічні, соціальні та культурні права, закріплена в Конституції України.

Нещодавно до дитячого відділення Новоукраїнської районної лікарні потрапили двоє новонароджених ромських діток, які тяжко захворіли.

Відповідальність лікувати дітей взяла на себе особисто лікар-педіатр, завідувач дитячим відділенням Тетяна Григорівна Волк. Три дні і три ночі вона не залишала ромських діток, ані Сашу Лазарця-Гожака, ані Ромчика Могильного. Вона боролася з недугою, і, врешті-решт, - перемогла! Лише на четвертий день Тетяна Григорівна та старша медсестра цього дитячого відділення **Наталія Григорівна Мороз** уже були спокійними за стан здоров'я ромських хлопчиків.

- **Тетяно Григорівно, як там наші маленькі ромі?**

- Хлопчики міцні! Небезпека вже позаду.

- **Дехто з медпрацівників мені говорив, що ви дуже "суворий" лікар, та й сам це помітив, коли ви в перший день моего візиту до вашого відділення, м'яко кажучи, "виставили" мене за двері...**

- Ви образилися? Вибачте. Але я взагалі стороннім людям забороняю входити до палати, де лежать хворі дітки.

- **Як давно ви працюєте лікарем-педіатром?**

- Двадцять п'ять років. У нашій лікарні працює і мій чоловік Бо-

рис Михайлович - головним лікарем-педіатром. Ми закінчили Чернівецький державний медичний інститут, після чого нас обох направили в Новоукраїнську районну лікарню.

- **Пані Тетяно, чув, що ваш син Андрій теж незабаром стане лікарем...**

- Так. Син закінчив школу з золотою медаллю і вирішив - за своїм власним бажанням - стати лікарем. Наразі він навчається на останньому курсі Чернівецької державної академії, за фахом акушер-гинеколог. А менша донька **Наталія** - першокурсниця Національної податкової академії.

- **Пані Тетяно, погодьтеся, що серед медпрацівників є чимало тих, хто з неповагою ставиться до хворих ромів.**

- Не берусь сперечатися з вами, тому що є рані люди і серед ме-

ПРАВОВАХІСТ

ЗУХВАЛІ ЗНУЩАННЯ НАД ЖІНКОЮ-МАТРІЮ
БІЛАДЖАВІПЕ КЕРДЕ ПРЕ РОМНІ

■ 24 квітня нинішнього року до Золотоніської громадської організації "Аме Роман" звернулася по допомогу гр. Євдокія Денисівна Лозенко і розповіла про знущання над нею з боку правоохоронців. Пропонуємо читачам заяву, надіслану в газету "Романі Яг" (копії - міністру внутрішніх справ Ю.Луценку та прокурору Полтавської області) з вимогою розібратися.

Заява

21 квітня н.р. я, жителька м.Золотоноша, приїхала у місто Миргород Полтавської області - привезла передану сину, який перебуває під слідством. Кожного разу, коли приїжджала з передачею, начальник СІЗО Микола Михайлович Бехтер загадував купити йому, то ковбаси, то горілки, то дорогих цигарок, - я виконувала всі забаганки. А цього разу грошей не було, ледь збрала щось для сина, тож нічого начальнику й не дала. Певно, через це той не хотів узяти передачу. Чекала з двадцяти години дня до сьомої вечора, аж поки терпещ не увірвався.

Я за національністю - ромка, уже близько 20-років хвора на цукровий діабет, інсулінозалежна, та ще й ліки з собою не взяла. Під гарячу руку виповіла начальнику все, що нахилило на серці. Сказала, що бідна, маю шістьдесят років, дуже хвора, бувають такі дні, що й шматка хліба нема за що купити, а тому немає грошей на хабарі. У відповідь Микола Бехтер почав нецензурно висловлюватися на мою адресу, а я ж йому за віком годжуся в матері. "Вам, циганам, не те, що передачі передавати, - стріляти вас треба!", - такі фрази силілися немов із мішка.

Наступного дня, 22 квітня, відбулося слухання в суді по справі мого сина, і суддя запропонувала мені захищати інтереси сина. Я погодилася. Після слухання було названо дату суду, мені було запропоновано піти на побачення

з сином. Та треба було написати заяву на ім'я начальника Миргородського РВМ пана Новикова, і я відклала побачення на день. 23 квітня вже із заявою пішла у райвідділ міліції. Проте до начальника мене не пустив черговий, сказавши, що пана Новикова немає і невідомо коли буде. Та я знала напевне, що він у себе в кабінеті (мені про це повідомили відвідувачі). Я почала благати чергового та пояснювати, що дуже хвора й стара, приїхала здалеку. Черговий - Олександр Григорич Ткаченко - запитав мене, чи це я позавчора вчинила скандал у СІЗО, посварилася з Миколою Бехтером. Думаючи, що він мене похвалить і допоможе, я зізналася. Але... почула таку ж відбірну лайку і матюки. У коридорі, де все відбувалося, були присутні п'ять чи шість міліціонерів, які реготали від задоволення, на що я їм відповіла, що режисер Кучми закінчився і я буду скаржитися. На це черговий О.Г. Ткаченко ще цинічніше мене відлаяв, додавши: "Вас, циган, треба палити й вшати!".

Я хотіла сама піднятися на другий поверх, та Олександр Ткаченко, наздогнав мене на сходах і почав бити кулаками в голову, груди, спину, після чого я впала та мало не втратила свідомість. На мій крик "Рятуйте! Вбивають!" - ніхто не відреагував. Він схопив мене за комір і виштовхав із коридора. Міліціонери дружно сміялися. Хтось із них, регочучи, запитав: "Ну, що? Допоміг тобі Ющенко?" Тим часом до райвід-

ділу зайшов офіцер, помічник начальника міліції Андрій Онищенко, і я звернулася до нього по допомогу, розповівши, що мене побив черговий Ткаченко. Та замість допомоги пан офіцер аж зайшов лайкою: "Вас стріляти треба, гади! Цигани! Виродки!" Знову нецензурщина, якої не почувш навіть від хуліганів. На додачу, цей офіцер погрожував кинути мене в підвал. Я переляклася остаточно, бо знала, що цей чоловік дуже жорстокий. А вже зовсім недавно (14 січня 2005 року) він затримав молодого хлопця Ігоря Володимировича Кисліченка і без санкції прокурора тримав цілу добу в підвалі, не повідомивши про це навіть рідних, котрі шукали сина і в морзі, і в лікарні, і в міліції й мало не збожеволіли. А Онищенко змушався з хлопця, і про це ніхто не знав.

Прошу допомогти у наведених порядку в Миргородській міліції. Кілька років тому саме там було жорстоко побито та прикуто до батареї наручниками лідера ромського руху Олександра Бузну. Куди б не писав скарги цей правозахисник, винні міліціонери не були покарані, хоча йому було зламано два ребра, а його батько після перенесеного стресу отримав інфаркт.

Моє побиття в Миргородському райвідділі можуть засвідчити двоє українців, які були тоді у коридорі та бачили всі знущання і чули всі погрози. Правда, усім, хто це чув, пригрозив один із міліціонерів, аби ті ніяких свідчень не давали, то ж більшість відмовилася від свідчень, та двоє все ж таки погодилися за умови, що їх прізвища не будуть згадані.

З повагою, Євдокія Лозенко, м.Золотоноша.

РОБОТА ЦЕНТРУ ЮРИДИЧНОЇ ДОПОМОГИ - ПІД КОНТРОЛЕМ

За фінансової підтримки посольства США у Виноградівському районі, що на Закарпатті, де проживають понад 7 тисяч ромів, працює Центр юридичної допомоги. Нещодавно у ньому з метою контролю роботи побувала Оксана Ципняк, помічник аташе Посольства США з питань культури, координатор програми "Демократичні гранти". Ознайомившись з роботою Центру, вона дала йому високу оцінку. А вже у дні прийому до цього Центру за юридичними порадами звертаються до 10 ромів. Юридичну допомогу їм надає досвідчений юрист Віктор Григорик.

Ласло Дюрі, м.Виноградів
На світлинці (зліва-направо): В.Нароцький - координатор проекту, В.Григорик - юрист, Л.Дюрі - локальний партнер, О.Ципняк - помічник аташе Посольства США, О.Жереченкова - асистент помічника аташе.

ПОЗАСУДОВИЙ ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ

І. Феньвеші та А. Адам.

Нещодавно під таким заголовком у м.Чернівці відбувся семінар, який проводився Європейським Центром із захисту прав ромів (ERRC) разом із правозахисним центром Закарпатського культурно-просвітнього товариства "Ро-

мані Яг" у рамках проекту, фінансованого Європейським Союзом та Міжнародним фондом "Відродження". Ромські організації, які працюють у рамках проекту, ознайомилися зі стратегією дій із захисту прав ромів (доповідач - Іштван Феньвеші), досвідом позасудового правового захисту в Македонії (доповідач - Ахмет Слювський) та ін. Розглядалися методи позасудового захисту порушених прав (листи, офіційні звернення, клопотання, претензії тощо), а також роль заоб'єктованої масової інформації у позасудовому захисті.

Влітнф.

РОМ ПРЕС

Демонстрація

Десятки неаполітанців, мешканців західної частини Неаполя (Італія), вийшли на вулиці на знак протесту проти переселення по суду до двох ромів, які зараз проживають у парку св.Павла. Демонстрація під гаслом "Ні - ромам" тривала кілька годин. Жителі міста звели барикади і навіть на деякий час блокували транспортний рух. Ще до того, як ворожі настрої спалахнули на вулиці, невідомі розгромили 50 ромських домівок у таборі на околиці м. Неаполь, де проживають близько 250 ромів. Таку безпідставну во-

РЕПЛІКА

А ЧИ БУВ "БУНТ У БЕРЕЗНОМУ"?

У закарпатській газеті "Трибуна" від 7 травня ц.р. був опублікований матеріал (підписаний, до речі, лише ініціалами С.В.), в якому ромки, котрих автор називає циганами, "промишляють регулярними крадіжками велосипедів та курей, випрошуваним грошей. Крім того два-три рази на рік влаштовують терор проти місцевого населення".

У своїй статті С.В. стверджує, що 1-3 травня у таборі, розташованому у с.Великий Березний, нібито відбулася акція "масових безпорядків", яка "набула легкого політичного забарвлення". Ромів звинувачують у виступах проти уряду Тимошенка. Цитуємо: "Ромські підлітки лаяли уряд Тимошенка за малу і несвоєчасну виплату їм грошей". За що підліткам можуть виплачувати гроші? Якщо це соціальна допомога, то вона виплачується за законом, у першу чергу, батькам, а не підліткам. Якщо ж ці неповнолітні працюють, то як це узгоджується з пасажом: "промишляють дрібними крадіжками" і т.п.?

Щоб з'ясувати, чи справедливі ці нападки, ми звернулися до голови Великоберезнянської районної організації Закарпатського культурно-просвітнього товариства "Романі Яг" Івана Тирлака: чи насправді факти, які висвітлюються в газеті, мали місце? Цитуємо: "... першого травня року під ке-

рівництвом свого ватажка з палицями в руках знову влаштували масові заворушення та побиття місцевих жителів". Зі слів Івана Михайловича дізналися, що все відбувалося з точністю до навпаки: група неромів з палицями, ображаючи ромів "чорномази", рушили у табір з наміром влаштувати бійку. Іван Тирлак викликав наряд міліції з метою попередити зіткнення. Крім того, лідер ромської громади закликав підлітків з табору, щоб вони не бито відбулася акція "масових безпорядків", яка "набула легкого політичного забарвлення".

Дуже дивно, що факти стосовно ромів у газеті "Трибуна" подаються упереджено. Мабуть, тому автор вирішив не називати свого прізвища, а сховатися під ініціалами. Шкода тільки, що редакція "Трибуни" підтримала "С.В.", а не перевірила факти "маленького бунту регіонального масштабу".

Можливо, ця публікація в "Трибуні" пов'язана зі зборами ромської громади та працівників правоохоронних органів і представників влади, які відбулися нещодавно в селищі Великий Березний, де роми звинувачували правоохоронців у бездіяльності, коли місцева молодь знущалася над ромами?

Юридичний відділ
"Романі Яг"

Протест

"Білоруської циганської діаспори"

■ У Білорусі, як і в Україні та Росії, тривають ганебні акції насильницького затримання людей, взяття в них відбитків пальців та зйомки на відео. Хоча, згідно із законодавством Білорусі, ці процедури, які принижують людську гідність, можуть проводитися стосовно осіб, котрі мають судимість або підозрюються у скоєнні злочину. Акції, подібні до тих, що проводяться в Білорусі, виникають у нас протест, і ми повністю підтримуємо обурення президента громадської організації "Білоруська циганська діаспора" Олега Олександровича Козловського щодо ущемлення прав людини в його країні. Публікуємо (у перекладі) лист, надісланий до редакції президента ГО "БЦД".

Голові Комітету зі справ релігій та національностей при Раді Міністрів Республіки Білорусь С.І. Буко

Шановний Станіславе Йосиповичу!

Переконаливо просимо Вас втрутитися в розслідування справи щодо незаконних та необґрунтованих дій з боку працівників органів внутрішніх справ Ленінського району м.Бреста стосовно члена нашої діаспори - Віктора Казимировича Вансовича та його сім'ї, які проживають у м.Брест, вул.Північна, 23.

Суть справи полягає ось у чому. В.К.Вансович та його родина були безпідставно заарештовані й доставлені у слідчий ізолятор, де були піддані процедурі догляду: зняття відбитків пальців, зйомка на відеокамеру тощо. На всі розпитування про причини примусового утримання в слідчому ізоляторі, працівники органів внутрішніх справ відмовчувалися і, відпустивши їх лише через 4 години, нічого не пояснили.

ГО "Білоруська циганська діаспора" розцінює описану вище ситуацію як випадок кричущого порушення прав людини в Республіці Білорусь, і просить Вас взяти участь у розслідуванні, відновивши тим самим справедливість.

О.О. Козловський, президент ГО "БЦД"

рожість громадян до ромського населення неспроможні пояснити навіть представники владних структур.

Карабінери чинять беззаконня

На італійське радіо "Sherwood" подзвонила студентка, яка стала свідком незаконних та необґрунтованих дій карабінерів щодо

двох ромських дівчат. Свідок розповіла про те, що італійські поліцейські привселюдно змусили двох ромок роздягнутися і обшукати їх прямо на вулиці, на підставі того, що вони, начебто, запідозрили дівчат у торгівлі наркотиками. Звичайно, "правозахисники" нічого не знайшли, і дівчат відпустили, принизивши та зганьбивши.

ДОКИ ТРИВАТИМЕ ЦЕ БЕЗЗАКОННЯ?

ДЖИ КЕТИ АВЛА КАДО БІЧАЧИПЕ?

Для 30-річного Петра Водоп'янова, який їхав трасою "Харків-Ростов" на своїй "десятці" в рідне місто Слов'янськ, зупинка ДАІшників не принесла нічого доброго.

Після перевірки документів представники влади запропонували йому вийти з машини і безцеремонно почали обшук автомобіля, під час якого все поперевертали шкереберть зі словами: - Знаємо вас, циганин, нар-

коти возите! Зізнавайся, де сховав?

Водоп'янов відповів, що ніяких наркотиків не везе і попросив його не затримувати, адже вдома на нього чекають дружина і троє дітей. На це "вартові порядку" відповіли сміхом і перекиривлянням, мовляв, будеш таким розумним, пришиємо тобі "непокору владі", а свідки знайдуться, ось тоді заспіваєш по-іншому.

Закінчивши незаконний обшук автомобіля і, звичайно ж, не знайшовши нічого протизаконного, запропонували Петрові Водоп'янову поїхати і не зчитати галасу, не наражаючись на неприємності, які вони обіцяли Петру.

Хочеться спитати у представників правопорядку: доки будуть тривати знущання над людьми і беззаконня?

Донецька обласна організація "Кетанс"

НАМ ВІДПОВІДАЮТЬ

НА ВІДКРИТИЙ ЛИСТ МІНІСТРУ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ

У номері "Романі Яг" за 23 лютого ц.р. був надрукований Відкритий лист міністру закордонних справ України Борису Тарасюку від голови Одеського обласного Ромського конгресу Сергія Ермошкіна, де вказувалося на факт не зовсім правильного перекладу документів "Європейська хартія регіональних мов або мов меншин" і ініціювання відповідних змін до названого закону. Цей матеріал 11 березня ц.р. було надіслано міністру закордонних справ України п. Б.Тарасюку.

Лише цими днями редакція отримала відповідь на ім'я шеф-редактора газети "Романі Яг" Аладара Адама. Відповідь надійшла від начальника Управління культурного та гуманітарного співробітництва Міністерства закордонних справ України Т.І.Іжевської.

Друкуємо лист без скорочень.

"Шановний пане шеф-редакторе!

На Ваше звернення щодо заходів, вжитих Міністерством закордонних справ України з метою збереження ромської мови та внесення відповідних змін до Закону України "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин" від 15.05.2003 р., повідомляємо таке.

Хоча зазначені питання не належать до безпосередньої компетенції МЗС України, Міністерство бере активну участь в опрацюванні багатьох питань цієї сфери.

Центральним органом виконавчої влади, який курирує питання розвитку і застосування мов в Україні, є Міністерство освіти і науки України.

Зокрема, 13.04.2005 року в МОН України відбулася міжвідомча нарада, на якій розглядалися

питання, пов'язані з реалізацією положень згаданого вище Закону України і можливостями внесення змін до нього, які б дозволили врахувати потреби таких меншинних мов, як ромська, караїмська і кримчакська. У зазначеній нараді взяли участь також представники МЗС України.

Водночас інформуємо, що Міністерство закордонних справ України у координації з державним комітетом у справах національностей та міграції, який є відповідно уповноваженим центральним органом виконавчої влади, та у співробітництві з іншими причетними державними та громадськими організаціями України здійснює, в межах компетенції, роботу з реалізації Програми соціально-духовного відродження ромів України на період до 2002 року, затвердженої Кабінетом Міністрів України 11.03.2003 р. (реєстр. № 24336).

Так, у 2003 році Україна долучилася до опрацювання в рамках ОБСЄ Плану дій з покращення ситуації рома і сінті в регіоні ОБСЄ, прийнятого на засіданні Ради Міністрів ОБСЄ 1-2 грудня 2003 року в Маастрихті (резольція № 3/03).

МЗС України взяло участь у громадських слуханнях на тему "Актуальні питання цільової галузевої Програми соціально-духовного відродження ромів України", що проводилися 02.03.2004 р. в м.Києві Всеукраїнською спілкою громадських організацій "Конгрес Ромен України" за підтримки Міжнародного фонду "Відродження" та Держкомнаціміграції України. На виконання доручення Кабінету Міністрів України № 34739/1/1-04 від 10.08.2004 р. до листа Всеукраїнської спілки громадських організацій "Конгрес Ромен України" № 58 від 29.07.2004 р. МЗС Ук-

раїни опрацювало рекомендації зазначених громадських слухань та надіслало відповідні пропозиції за компетенцією Держкомнаціміграції України.

МЗС України також інформувало Держкомнаціміграції про опрацювання в рамках Ради Європи (РЕ) ініціативи Фінляндії щодо створення незалежної міжнародної неурядової організації "Європейський форум рома та кочівників".

Роботу зі створення Європейського форуму рома та кочівників було завершено наприкінці 2004 р. Головна мета Форуму - сприяння ефективній реалізації представниками зазначених етнічних груп основних прав та свобод людини, передбачених конвенціями РЕ та іншими відомими міжнародними угодами, боротьби проти расизму та дискримінації, а також інтеграції рома та кочівників в європейське суспільство, їх участі у суспільному житті та процесах вироблення рішень.

Відповідно до Статуту Форуму, до його складу входять представники зазначених етнічних груп з держав-членів РЕ та міжнародних неурядових організацій, що опікуються проблемами рома та кочівників.

15 грудня 2004 р. між Радою Європи та Форумом було укладено Угоду про партнерство.

МЗС України, в межах своєї компетенції, надає сприяння участі керівника Всеукраїнської спілки громадських організацій "Конгрес Ромен України" П.Григорченка у роботі Групи спеціалістів РЕ з питань рома/сінті.

З повагою,
начальник Управління культурного та гуманітарного співробітництва Т.І.Іжевська"

ВИБОРЮЄМО СВОЇ ПРАВА

МАРАС АМЕ ПАЛО АМАРО ЧАЧИПЕ

Голові Комітету Верховної Ради України у справах людини та національних меншин Удовенку Геннадію Йосиповичу

Голови Золотоніської громадської організації - общини циган "Аме Рома", представника Європейського центру з прав ромів, письменника Бамбули Володимира Миколайовича

12 квітня нинішнього року пройшли комітетські слухання про нинішнє становище ромського народу в Україні. Я також був присутній на цих слуханнях. Але, в зв'язку з тим, що не зміг там виступити (моїми попередниками вже було відзначено важке становище ромського народу в Україні), хоч в письмовій формі внести свої доповнення та дати рекомендації щодо виходу з цього важкого становища.

За моїми підрахунками, безробіття ромів в Україні становить близько 99,9 процента.

Неграмотність серед ромів досягає 50 процентів. Спостерігаються окремі випадки міліцейського беззаконня та тортур, часті випадки упередженого ставлення міліції до ромів.

Непоодинокі публікації в газетях негативних статей про представників ромського народу, до речі, їх автори - кореспонденти, які зовсім не знають про життя ромів.

Спостерігається упереджене ставлення деяких жителів корінного населення до осіб ромської національності.

Прошу взяти до уваги та довести до відома Голови Верховної Ради, Президента та Прем'єр-міністра кроки, які я пропоную, і які сприятимуть налагодженню доброту, рівних прав та свобод представникам ромського народу в Україні.

ПРОПОНУЮ

1. Нині, у Верховній Раді немає жодного представника ромської національної меншини, а, виходячи з положень чинної Конституції, її не буде ніколи. Роми розсіяні по Україні невеликими поселеннями, торами, а вибори кожного депутата до Верховної Ради проходять по округах в кількості населення близько 80 тисяч осіб. А цих округах проживають щонайбільше сотня ромів. Враховуючи упереджене ставлення до представників ромського народу місцевих жителів ще з давніх-давен, підігріте наразі ще й деякими негативними статтями з газет, ром в жодному разі не набере необхідних процентів голосів. Отже, й ніколи ром не буде представляти свою меншину у Верховній Раді.

Я пропоную Верховній Раді ввести поправку до Конституції, а саме: щоб ромі мали право на з'їзди ромських організацій України, під патронатом ромського громадського президента та уповноваженого Верховної Ради, самі обирати двох представників від ромів-депутатів для роботи у Верховній Раді України (таким же чином в обласних та районних державних адміністраціях).

2. Для поліпшення нагляду за діяльністю міліцейських установ, тюремних та інших правоохоронних структур, уникнення міліцейського свавілля та беззаконня пропоную при кожній обласній адміністрації чи прокуратурі створити комітети з прав людини, працівникам яких надати право в будь-який час дня і ночі виїздити для перевірок умов утримання затриманих міліцією та виявлення фактів побиття і незаконного затримання підозрюваних.

3. Для поліпшення умов життя та ліквідації безробіття серед ромів прошу розглянути питання про надання ромським громадам та окремим ромам довгострокових низькопроцентних кредитів - з метою організації фермерських господарств та вирощування великої рогатої худоби.

4. Надавати короткострокові кредити в розмірі від 1000 грн. до 10000 грн. окремим бідним ромам для закупівлі товарів та організації ринкової торгівлі.

З повагою, В.М. Бамбула

Дослідження і документування в сфері прав людини містять у собі три основні види діяльності дослідження й спостереження за проблемами/ситуацією, збір або документація інформації та її аналіз. Усі збірні інформації формують показник порушень прав людини, що дає ясну картину досліджуваної ситуації, яка склалася навколо прав людини.

ДОСЛІДЖЕННЯ

На початку документування прав людини, досліджуйте письмові джерела, інформацію, подані окремими особами. Також використовуйте ваші власні об'єктивні спостереження для створення точної, надійної картини ситуації.

ПИСЬМОВІ ДЖЕРЕЛА

Письмові джерела містять у собі дослідження вчених і представ-

ЗАДОКУМЕНТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

ників інших неурядових організацій (включаючи тивові доповіді, представлені міжнародними організаціями), моніторинг засобів масової інформації, доповіді урядів або державних установ, включаючи статистику, кореспонденцію, рішення суду або навіть закони й законодавство. Нижчеподаний текст надає більше інформації щодо деяких з цих джерел. Не будучи вичерпним, даний список письмових документів забезпечує ряд позитивних прикладів.

МОНІТОРИНГ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Моніторинг ЗМІ, загалом, є суворим і послідовним оглядом різних засобів масової інформації (наприклад, преси, телебачення, радіо, Інтернету), його мета - одержання інформації, пов'язаної з вашою темою. Моніторинг потрібен і для того, щоб не пропустити нові матер-

іали про ті чи інші події. Моніторинг засобів масової інформації також є відмінним способом попереднього дослідження для документування або дослідження. Так, якщо ви бажаєте задокументувати, яким чином ромські громади зображуються в засобах масової інформації, дослідження новин може скласти головну частину аналізу і безпосередньо документування. Останнім часом моніторинг засобів масової інформації можна провести з допомогою Інтернету. Розміщення на сервері необхідна інформація може бути легко знайдена на сайтах новин при використанні функції пошуку. Тільки не забудьте про те, що завжди необхідно ставитися до засобів масової інформації зі застереженням про прояви необ'єктивності з їхнього боку.

"ОФІЦІЙНІ" ДОПОВІДІ Й ДОКУМЕНТИ

Моніторинг може містити в собі розгляд усіх судових документів, незалежно від видів судів. Рішення суду є особливо корисним джерелом інформації у сфері прав людини. Порівняння судових рішень, вироків, постанов за справами, де ромі є учасниками процесу, також можуть свідчити про несправедливе ставлення судів до ромів.

І це вже є важливою інформацією під час проведення моніторингу. Інші офіційні документи, які можуть бути корисними джерелами інформації, є у звітах поліції або місцевої влади. Корисними "національними" документами є також законодавство, або міністерські доповіді і брифінги, або меморандуми, що викладають позицію на такі теми, як освіта й житло. Такі міжнародні урядові організації, як Організація Об'єдна-

них Націй, Рада Європи, Європейський Союз і Організація з безпеки і співробітництва в Європі часто роблять доповіді як щодо окремих країн, так і на визначені теми. Напр., звіти лікарів і судових експертів можуть також виявитися корисними в деяких випадках документування прав людини.

ДОПОВІДІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Ті, хто вже проводить широке дослідження предмета, який його цікавить, також є хорошим джерелом інформації. Такі неурядові організації, як Європейський центр з прав ромів, Міжнародна асоціація і Міжнародна Гельсінкська Федерація, роблять тематичні доповіді про ситуацію, яка стосується ромських громад в ті або інші країні. Ці матеріали можна знайти на сайтах даних організацій. Доповіді експертів, підготовлені вченими, також корисні під час проведення моніторингових досліджень.

ERRC

ДОЛІ ЛЮДСЬКІ

"ПЕРЕД ВАМИ - ЖИТТЯ МОЄ..."

"АНГЛА ТУМЕНДЕ - ТРАЙО МІЙРО..."

Іван Матюшенко,
Харківська філія Європейського
центру прав ромів

ховати братів, підняти їх на ноги, все своє життя присвятивши їм, а потім - поховати... З восьми братів залишився один - Сашко, Олександр Григорович Баглаєнко, чудовий хірург, "Лікар долі - 2003", моя гордість і радість.

Зараз ми з чоловіком живемо і радіємо своїм дітям: зять Олександр Максимович - лікар-рентгенолог, донька Галина Олексіївна - вчителька англійської мови. Син Анатолій Миколайович - економіст, голова профкому Лозівського тракторного заводу, зараз уже пенсіонер. Старша онучка Аноутка - закінчує медичний університет, молодша Альоноушка - на третьому курсі Академії міського господарства. Дівчата вчать відмінно. І це, про що я наразі написала, лише сота частина з того, що можна розповісти про моє життя.

Хочу написати також про родину Івана Івановича Матюшенка. Це - людина великої душі і доброго серця. Він дуже багато робить для відродження ромських традицій, мови. Допомогає пенсіонерам, змушує молодь учитися, бути освіченими, адже серед ромів є дуже багато талановитих людей. (Яскравий приклад - моя родина). На жаль, багато хто не знає своєї рідної мови. Часом кривдимо буває за ромів. Дивлюся телепередачі, і боляче серцю: ну чому про ромів показують і говорять більше поганого, ніж хорошого. Правда, у кожній нації є і гарні, і погані люди. От про мою родину раніше писали в газетах нариси, наводили в приклад у школах, як треба виховувати дітей.

Так чому ж мало телепередач про таку родину, як в Івана Івановича, про його культуру, красу, про його добрі справи, які він робить для людей, про його дружину Людмилу, яку приваблює, яка допомагає в усюму чоловікові, про їхніх синів, один з яких має вищу економічну освіту, а інший навчається в юридичній академії.

От, читайте, задріть таким ромським см'ям!
Я пишуся тим, що я і вся моя велика дружна родина - РОМИ!

Олена Філосопова,
м.Харків

На світлині: на 80-літній ювілей Олени Григорівни Філосопової приїхали майже всі її родичі.

Зовсім недавно ми відсвяткували 60-річчя Дня Перемоги. Та ця тема актуальна завжди. Харківська філія ERRC надіслала на вашу адресу спогоди Олени Григорівни Філосопової, яка проживає нині у Харкові разом і з родиною дочки, онуками і чоловіком.

На наше настійне прохання внучка записала спогоди своєї бабусі і підбрала зі сімейного архіву фотографії, які розповідають про велику ромську родину Портоненко-Баглаєнко-Філосопових. Минулого року Олена Григорівна відзначила свій 80-літній ювілей, на який з'їхалася понад 50 родичів із різних міст. Діти зі своїми родинами, онуки, невістки, племінники - і бабуся в центрі своєї рідні.

Нещодавно, 1 травня, жінка відсвяткувала свій 81-й день народження. Вона і нині залишається рухливою оптимісткою, якій цікаве життя дітей та онуків. Кожен її день проходить у вирі подій, Олена Григорівна не втрачає смаку до життя. У неї гарна пам'ять, величезний життєвий досвід. І онуки пишються такою бабусею!

Хочеться побажати здоров'я, радості, світу і добра всім нашим родинам! Щоб нащадки з гордістю і повагою згадували своїх родичів, які пройшли гідно нелегкий життєвий шлях, дали своїм дітям і онукам можливість йти далі, вчитися і розвиватися.

Прочтите жизнь мою...

Я вам на суд смиренно отдаю
Все прожитое,

чтобы вам - узнать...

Я так писала, как могла писать.
И стою вам

хотя б затем прочесть,

Чтоб все грехи

мои и промахи учесть,

Чтоб всех оплошностей моих

не повторять -

На повторенье

уже время не терять.

Мне хочется,

чтоб повесть ваших дней

Моей была

бы и правдивей и верней.

Пред вами жизнь моя...

Мені дуже хочеться написати про своє життя. По-перше, я пишуся своїми батьками - мамою Ганною Василівною та батьком Григорієм Тихоновичем. Вони були простими робітниками. Родина була велика. Крім однієї дівчинки, а я народилася 1 травня 1924 року в м.Ізмаїлі, що на Харківщині, в сім'ї було вісім хлопчиків: Ванюша, Андрій, Серьожа, Федір, Олександр, Анатолій, Володимир, Віктор. Жили ми бідно, але дружно й весело. Коли я закінчила 7 класів (а було мені тоді 13 років), пішла працювати на приладобудівний завод ("ІЗОС"). Водночас навчалася в вечірній школі. Плани на майбутнє були дуже світлі: мріяла поступити в медичний інститут. Але над країною нависла чорна хмара: почалася Велика Вітчизняна війна,

яка, як усюмо народові, так і нашій родині, принесла багато горя, сліз. Мого дідуся, маминого батька, Василя Івановича Портоненка, німці переслідували за те, що він був ром, були тому, що син його служив у Радянській Армії в чині полковника. Не витримав дідуся усіх знущань, помер 18 жовтня 1942 року.

Мене і моїх братів ганяли в окопи, на будівництво доріг. Холод, голод: помер найменший братик Вітя. У перші дні війни надійшли з військомату повістки моєму батькові та братові Вані. Вони пішли захищати нашу дорогу Батьківщину. Викликали і мене, попросили піти працювати в госпіталь. На фронт не взяли, тому що була велика родина і мене, як старшу в сім'ї, залишили допомагати мамі виховувати братів. Так я стала працювати в госпіталі.

Окупанти зайняли Ізюм і почали відправляти молодь у Німеччину, збиралися відправити і мене. Але харківська комісія повернула мене додому, тому що я захворіла на тропічну малярію. З появою німців життя наше стало нестерпним: нероскіненні допити, грабжі, розстріли рідних, в Артемовську мою тітку з родиною замурували в льосі і отруїли газом. Коли Ізюм звільнили від фашистів, надійшов лист про те, що батько лежить в госпіталі, поранений і контужений. Одержали повідомлення: 22 січня 1945 р. загинув братик Ванюша в м. Інстенбурзі (Східна Прусія). Та про все не розповіси.

Тоді кожна родина перенесла багато горя.

Відразу після війни я виїхала в місто Казань до своєї рідної тітки і там виїхала заміж. Через два роки 12 вересня народився син, Толя Артамонов. І знову прийшло горе в нашу родину. Мою маму направляють у харківську лікарню з підозрою на рак. Я їду в Ізюм з шойно народженим сином, щоб допомогти родині і підтримати маму. Проте, видно, так уже Бог розпорядився: у віці 48 років моя мама помирає. Я записалася на її могилі, що не кину своїх п'яток батька, поки всіх не виховаю. Молодшому було лише 9 років. Страшно й подумати, що людське серце може так перенести.

Наступного 1950 року їде служити в армію Андрюшка, через тиждень призивають ще одного брата - Сергія. Восени поїхав у Владивосток - служити у морському флоті - брат Федір. Тим часом Олександр закінчив школу на відмінно і поступив у Харківський медичний інститут. Повернувшись брати з армії, одружилися. 1957 року я вдруге виїхала заміж - за Олексія Антоновича Філосопова, народилася в нас донечка Галочка.

1959 року молодший братик Володимир став солдатом, а 1965-го - мій син Анатолій поступив у Харківський медичний інститут. У моєму будиночку була лише одна кімната й кухня, і там жила вся родина - 11 чоловік. Тому ми з Олексієм вирішили побудувати новий будинок. Будували його доваго, 10 років. У 1977 році наша донька Галочка поступає в Харківський університет, на факультет іно-

земних мов. Через рік виїхала заміж за студента медичного інституту Олександра Яковенка. От ми з чоловіком і зважилися на дуже рішучий крок: ми переїхали в Харків. Щоб дати можливість дітям учитися, пішли працювати двірниками, і нам дали службову кімнату, 9 м², у підвалі. Тим часом у Галі та Сашки народилася донька - моя чудодірочка Аннушка. Працювали ми відмінно (зять і донька нам допомагали). За це й одержали гарну квартиру на проспекті Правди.

А тепер продовжу про своїх братів. Усі вони виростили, всі відслужили армію. По 40 років пропрацювали на одному місці. Брат Олександр працює вже 47 років дитячим хірургом у м.Кременчуці. Діти моїх братів усі мають вищу освіту. В Андрія старший син - інженер, завідуючий лабораторією, у нього донька - теж інженер. Другий син, Володимир, займається бізнесом, а його дочка - юрист. Син брата Сергія живе у Вінниці - військовослужбовець, у нього дві дочки - економісти і донька Світлана - інженер-хімік. У третього брата, Олександра, старший син - хірург, молодший - інженер. А у наймолодшого Володимира - три сини: старший - полковник, середній - бізнесмен, третій - лікар-стоматолог.

Здавалося б, що ще треба для щастя? Така велика родина, у такій бідності виростили і такими прекрасними людьми стали. Але раптом знову пішла чорна смуга: за чотири роки помирають 4 брати і дві невістки. Так уже на роду, напевно, написано: ви-

рабах для врегулювання конфлікту в цьому регіоні. Про це повідомив міністр закордонних справ України Борис Тарасюк.

Будемо добувати нафту в Азербайджані?

Україна зацікавлена у розробці нафтових родовищ в Азербайджані. Це має вирішити серйозні проблеми з постачанням нафти у нашу країну в майбутньому.

На Закарпатті було знеструмлено 168 населених пунктів

У ніч з 18 на 19 травня внаслідок погодних умов (дощі, грози, пориви вітру 17-22 м/с) через пошкодження ліній електропередач було знеструмлено 168 населених пунктів у Закарпатській області. Особливо постраждало Мукачеве та Мукачівський район.

Юлія Тимошенко інтенсифікує роботу

Кабінет Міністрів України на своєму засіданні прийняв документ, який дозволить інтенсифікувати роботу з ви-

конання загальнодержавної програми на підтримку молоді. Про це на прес-конференції сказала Прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко.

Розслідування відновлюється

СБУ відновило розслідування справи про злочини, які призвели до банкрутства Банку "Україна".

Українці майже 60 тисяч разів зверталися до Президента

Кількість звернень до Президента України Віктора Ющенка у квітні цього року збільшилася в два з половиною рази.

Вбитий свідок

В Празі вбито свідка масових розправ, який мав виступити на суді над Саадамом Хусейном та його найближчими помічниками.

Партія регіонів пікетувала ВРУ

Близько 5 тисяч прибічників Партії регіонів пікетували Верховну Раду з вимогою звільнити голову Донецької облради Бориса Колеснікова.

РОМ-ПРЕС

Президент підписав указ, спрямований на стабілізацію ситуації на ринку нафтопродуктів

Президент України Віктор Ющенко підписав Указ про заходи зі стабілізації ситуації на ринку нафти і нафтопродуктів, який зобов'язав уряд відмовитися і в подальшому не застосовувати адміністративні методи регулювання ринку нафтопродуктів.

Президент доручив Кабінету України надати для вивчення на розгляд Верховній Раді України як невідкладний законопроект про внесення змін у Закон України "Про податок на додану вартість" з метою встановлення нульової ставки ПДВ на операції з транзиту нафти через територію України.

Україна направляє війська у Нагірний Карабах

Україна готова направити свої війська у Нагірний Ка-

НАШ ГІСТЬ ІЗ "КОРПУСУ МИРУ"

АМАРО ВЕНДИЙГО АНДА "КОРПУСУ МИРУ"

Метью Гагенгрубер, представник американської державної Асоціації "Корпус миру" з міста Гелена штату Монтана, - гість редакції "Романет Яг". Його цікавила робота нашої організації, зокрема редакції, адже основна спеціальність у Метью, яку він отримав після закінчення університету в штаті Вісконден, - журналіст-біолог.

- Коли ви приїхали в Україну, зокрема в Ужгород? - запитую його.

- У березні минулого року американська Асоціація "Корпус миру" відрядила групу молодих людей з 62-х осіб, серед яких був і я, у Київ для обміну досвідом як волонтерів.

Поселили нас у київських сім'ях, а також у родинах міста Обухів. Три місяці я жив у приємній і порядній обухівській сім'ї. Протягом цього періоду знайомився з містами Київ та Обухів, удосконалював вивчення української мови. Далі найняв квартиру в українській столиці й жився самотужки. А у травні того

ж таки року приїхав в Ужгород. Працюю в екофері. В основному займаюся з дітьми. Організував при ЗОШ №1 екологічний клуб із 15 учнів. Заняття проходять 1-2 години. Прицеплюю їм любов до природи, вміння охороняти флору й фауну, вчу садити дерева, кущі й квіти. Більшість занять проводимо англійською мовою. Вдячні діти теж допомагають мені удосконалювати українську мову. Така тісна і дружня співпраця корисна для обох сторін. Звертаються до мене учні просто - Мет.

Організували при школі не тільки гурток, а й стіннівку "Еко-клуб", яка виходить 2 рази на

місяць. Діти самі набирають на комп'ютері тексти, самі малюють і вивішують стінгазету на другому поверсі своєї школи. Висвітлюють у стіннівці різні теми, та перевагу надають екологічній. Навчання проходить на лоні природи. Ми побували у ботанічному саду УжНУ, де не тільки вивчали квіти, дерева, а й допомагали полоти клумби, грядки, чистити територію після танення снігу. Учням дуже подобаються наші заняття. Вони стараються не пропустити "візаски" у парки, на набережну Ужа і замські походи в мальовничі куточки Закарпаття.

Як волонтер допомагаю ромським товариствам ("Ром Сом", "Лаутарі") й громадській організації "Здоров'я" перекладати проекти, книги й документи англійською мовою.

Маю бажання як волонтер попрацювати й у вашій організації. Усе це буде спрямовано на підтримку і допомогу розвитку ромської нації, в тому числі й різних інших меншин, які розбудовують спільно Україну.

Валентина Ткаченко

ВИСОКА МОДА

НАСТАВ ЧАС ТАНЦЮВАТИ "ЦИГАНОЧКУ"!

АВІЛАС ВРАМА ТЕ КЕЛАС "ЦИГАНОЧКУ"!

У нинішньому весняному сезоні нарівні з божественним "хіп-шом" модна ще одна ключова тенденція - ромські мотиви. Відомо, що хіп 70-х років минулого століття надихалися саме цими силуетами в моді - вільними і просторими. Настав час створювати "циганочку" - пише журнал "ELLE".

Тоді, у 70-х роках, наймодніші красуні Радянського Союзу копіювали стиль актриси Світлани Тома, яка зіграла роль волелюбної ромки Раді у кінофільмі "Табір де в небо". Стало модно пов'язувати кустку низько на чоло - на ромський манер, кофтини й блузки з широкими рукавами шити з барвистого ситцю, на спідниці вручну нашивати заплітки у формі гральних карт і сердечь.

Сучасний режисер Емір Кустиурца (фільми "Час ромів", "Чорна кішка, білий кіт" та інші) вважає ромів "глобалістами в кращому розумінні цього слова". В їхньому одязі є і авангард, і традиції, а в їхньому зовнішньому

вигляді - якась магічна таємниця...

Весняно-літні колекції одягу нинішнього року просякнуті як раз ромськими образами. На подіумах більшості дизайнерів коливалися п'яти- і семи-ярусні спідниці максі-довжини, спідниці з багатьма воланами, запропоновані модельєрами зі світовими іменами - Армани та Каваллі. В моделях останнього - обов'язкові розрізи спереду, які нагадують протекти, як у давнину ромки носили безшовні спідниці-фартухи на зав'язках. Такі спідниці, які часто одягали одна на одну, а також дуже глибокі декольте - далінина ромському табуванню на відкриття нижньої частини тіла "пеклімос". І, навпаки, жінки байдуже демонстрували груди, оскільки вимушені були в дорозі годувати немовлят. Тому так по-

пулярні серед ромок блузи, що зав'язуються вузлом під грудьми. Шалі й хустки допомагали носити дітей на грудях і на спині. Скопійовані з таких блуз укорочені жакети є в колекції Армани і Каваллі, так само, як і блискавичні шалі або топи з довжелезною бахромою. Багатошаровість у одязі - один із головних елементів у модельєра Блімарине: трикотаж одягають зверху на шифонові узорчаті сукні, а вони, в свою чергу, обвішуються гірляндами намист, кованих з металу кулонів. Відомо, що до прикрас, особливо золотих, у ромів особливе ставлення. Золоті сережки, персні та браслети, масивні намиста - обов'язкова атрибутика "дзвінких" ромських колекцій.

У різні часи на ромський одяг впливали ті країни, де кочували їхні носії, - на Сході - в Єгипті й Туреччині - мусульманське, на Апеннінах - італійське, на Піренейях - іспанське. І весь цей мультикультурний вплив - частина стилю й сучасного одягу.

Ромська романтика в ньому - це весняний образ, зіп'яний з деталей, які нагадують про вільні степи, ромські танки тощо.

Тамара Маковецька

СЕМІНАР В УГОРЩИНІ

■ У середині травня в угорському місті Ниредьгазі відбувся семінар "Національні меншини".

На семінарі розглядалися такі питання: завдання та функції Управління національних та етнічних меншин, української меншини в Угорщині, програми ROMANET, діяльність Фонду Карпатського євровеєрону; можливість співробітництва з органами влади тощо.

Слухачі з задоволенням прослухали доповіді доктора Бейла

Гайнала, Ашоша Месароша, Сантала Пауліка та інших.

В Угорщині нині проживає близько 1 млн. ромів із 10 млн. жителів. Ромська меншина тут є однією з найбільших.

До речі, цікаво було б запозичити досвід Угорщини у визначенні поняття "національні меншини". Згідно з Законом про права національних та етнічних мен-

шин, прийнятим 17 липня 1993 року в Угорщині, національними меншинами вважаються ті, хто проживають на території Угорської Республіки щонайменше 100 років, є громадянами країни і відрізняються від решти населення своєю мовою, культурою, традиціями.

На цьому семінарі побували ряд голів ромських організацій Закарпаття, в тому числі й від "Романет Черхень" Мирослав Горват. Вл. інф.

ТРАДИЦІЇ НАРОДНОЇ МЕДИЦИНИ

СТАРА РОМКА - КРАЩА ЗА ЛІКАРЯ

ПГУРІ РОМНІ ГІН ФЕДЕР САР ДОКТОРІС

■ Усі трави, які використовуються для лікування людини, за традицією мають збирати на Івана Купала. Цей день - 7 червня - наближається. Вважається, що трави, зібрані вранці цього дня, мають найбільшу лікувальну силу.

Важке життя, яке вели роми під час свого кочування, відсутність лікарів, віддаленість таборів від населених пунктів, постійний контакт із природою, - все це сприяло накопиченню раціональних знань для надання першої допомоги і подальшого лікування.

Пропонуємо вам, шановні читачі, матеріал про те, як у минулому використовували трави в лікуванні ромів-волохи Східної Словаччини й України.

Цю статтю ми взяли з видання "Romano dzaniben" за 2003 рік (автор статті - Елена Лацкова).

ХВОРОБИ ОРГАНІВ ДИХАННЯ

У першу чергу, власкї роми в своєму лікуванні використовували шавлію лікарську або подорожник ланцетовидний. З цих рослин готували чай, який приправляли квітками бузиної чорної, після чого додавали у невеличкій кількості домашню горілку.

При сильному кашлю готували настійку з часнику, який видавлювали в оцті. При ядусі хворого обклали листям лопуха великого, перед тим груди добре натерли гусячим жиром, або гарячим листям вільхи клейкої чи подорожника, виварених в оцті.

При тривалому кашлю хворо-

го обклали доміном ганчир'ям і клали під ноги нагріті камені.

Найбільшою проблемою для ромів здавна був туберкульоз.

Для тих хворих, котрі вже почали відкашлюватися кров'ю, готували міцні відвари з жолудів або кори дуба.

Крім чаю з подорожника, варили також чай з липи та шавлії, до яких обов'язково додавали собачий жир. Собачий жир також додавали до гарячої їжі або намащували на хліб.

Іноколи хворих на туберкульоз, у яких було утруднене дихання, примушували дихати випарами ялівцю. Це саме робили і з гілками шипшини собачої.

(Далі буде)

ПРЕМ'ЄРА

МУДРІСТЬ І ДОБРОТА ПЕРЕМАГАЄ ЗЛО

ГОДЯВЕРІПЕ АЙ ЛАЧІПЕ НЕРІ О ЧОРІПЕ

П'єсу "Мелало Томаш і Смерть" ромської письменниці Елени Лацкової актриси Пряшівського театру продемонстрували на Закарпатті безпосередньо у ромських таборах і школах. Відбувалися вистави "Дитячого кочового театру" 4-6 травня за фінансової підтримки Карпатського фонду Словаччини та за сприяння Карпатського фонду України. У спектаклі "Мелало Томаш і Смерть" зайняті усього 3 актори: Ян Карас грає Мелало Томаша, а також Мацоху (мачуху); Зузанна Пеоткова теж виконує дві ролі - нерідких сестер Алжбети і Дорі; Гіор Шабек перетілюється у Веселуна і Смерть.

Протягом трьох травневих днів артисти "Дитячого кочового театру" показали п'єсу у двох ромських школах в Ужгороді, Центрі культур національних меншин Закарпаття, смт Великий Березний (середня школа), Центрі "Оліка" (Перечин), у селі Порошково Перечинського району, Мукачівській ромській школі та у Виноградіві

в Центрі культури "Романо Дром". Актори театру намагалися донести до кожної дитини радість спілкування, зачарувати своєю грою дитячі душі й принести їм задоволення, а також викликати роздуми щодо змісту казки. Вистави були безкоштовними. Цікаво, що п'єса поставлена двома мовами - ромською і словацькою.

На спектаклі приходили не тільки діти, а й дорослі. Адже не так часто на Закарпатті гастролюють артисти дитячих театрів. А тут випала така прекрасна нагода - перегляди цікавої казки, та ще й ромською мовою. І кожного разу діти від початку до кінця вистави слідували, мов зачаровані, а вмюлю грою словацьких акторів, а після її закінчення продовжували сидіти далі, очікуючи ще одного дійства. Кінець казки закінчувався трагічно, однак маленькі глядачі не сумували за таким перебігом обставин, бо вони знають: справедливість має подолати зло.

Волика Опаленик

Під час вистави.

ПОЕЗІЯ

"Циганська кров"
"Романо рат"

Прекрасний ромський поет Михайло Козмирненко, друг нашої редакції, автор кількох надзвичайно цікавих і своєрідних збірок поезій як ромською, так і українською мовами, надіслав до "Романі Яг" свою нову поему "Циганська кров" (переклад з ромської Григорія Латника).

У новому творі, який ввійде в чергову книгу віршів визначного поета, Михайло Григорович розповідає про трагічні події, пов'язані з власною родиною.

Пропонуємо нашим читачам уривок з нової поеми Міхи Козмирненка.

Вогник хоч і горить,
а тепла не дає;
в самотині життя
пригадалось мот.
Бігла життя моє стежина,
і серце гріла та місцина,
де, часиний, я пісні співав,
ходив, мов коник поміж трав,
де танці й спів - аж до ночі,
куди я прибігав охоче,
де жарко сяяло кострище,
де мама й тато - молоді ще,
де кохав вітерець волосся,
де радо сонце підніслося
і стемніла трава шовкова,
де завжди чув я добре слово.

І
Роки затримати несила -
вони крилаті, мов пісні.
Побіля нас Десна струмила,
де квітли луки запашні.
На ярмарок у славнім місті

Володимир Бамбула

"То кращого уже не треба..."

Люблю Україну!

Чи знає хто таку людину,
Яка б розумною була
І не любила Батьківщину,
Де народилась і росла?

Той каже с, а той - немає...
Хтось лиш всміхнеться від жалю.
Циганський дух в мені палає,
Та Україну я люблю.

Люблю до болю Україну -
Найкращу в світі Батьківщину,
Блакитне небо, грізне море,
Широке поле, сині гори.

збирались роми звідусіль,
вели на спродаж коней чистих,
що звикли до широким піль.

Мій батько був між ромів знаний,
а друзі - вірні, мов брати.
Сиділи за столом, а зрана
збиралися на торг їти.
Той держить щастя на припині,
у кого зір милують коні.
Той пхає гроші до кишень,
хто першим зустрічає день.

Якось із сіл збирались роми,
пустили коней на траву
і в частях увійшли потоми,
зачувши пісню шаптрову.

Повеселились добре ніччю -
так щиро, як у давнину,
перехрестились ранком трічі,
щоб дав Господь їм талану.

Благання не дійшло до Бога:
з порожнім вибігла відром
сусідка... "Стій! Займи дорогу!" -
пужалом замахнувся ром.

Злякалась та, бігцем до двору,
а на порозі - чоловік,
"Цигани з кінями йдуть суворі,
не бачила б їх повік!"

Щось мовили поміж собою...
Тоді ліхї були часи:

із "класовою боротьбою"
якраз казалися біси.

Мій батько торгував уміло,
коней любив і добре знав;
великий майстер свого діла,
цурався він шахрайських справ.

Був наймолодший між братами,
купляв по селах моцарів
і, маючи природну тяму,
у місті їх продали влів.

Пригадують їще й донині,
як щиро він приймав гостей,
як бідній допомагав людині
та вчив добру своїх дітей.

Матуся наша, як годиться,
була вогнем, що не згоря;
і для братів, і для сестриці
світла, як нічна зоря.

А гарно як вона співала!
А скільки знала тих пісень!
Запам'ятав я їх чимало,
бо чув заледе не щодень.

Вона пом'якувала лихо,
перепиляла всяке зло,
а дітям дарувала втіху;
був хліб, до хліба теж було.

Дитинства тиха благодать...
Мені було чотири... н'ять...

Люблю ліси, річки, простори,
Квітковий запах, пух тополю,
А це люблю весну і літо,
Люблю, як сонце жарко світить.

Люблю, як бджоли мед збирають,
Люблю, як ластівки літають,
Люблю заї, де солов'ї
Щебечуть з ранку до зорі.

На Україні народився,
На Україні охрестився,
На Україні я живу,
На Україні і помру.

Нема нічого кращого у світі

Нема нічого кращого у світі,
Як вірна жінка і здорові діти,
Як с свій хліб, і сіль, і дім
Як ти хазяїн в домі тім

Як це й окули навкруг тебе -
То кращого уже не треба.
А як с мир і благодать -
Чого ж узагалі й бажать.

Живи на світі - спи, гуляй,
Працюй, кохай, пісні співай,
Молись і твердо пам'ятай,
Що час мине, і за тобою
Прийде ота, що із косяю,
Вести до некла або в раті...
Тоді - усе життя згадай!

Вітаємо з новим творчим здобутком!
Драгостис нейе лача бувтєса!

У нашої співробітничі поетеси Людмили Кудрявської одна з однію виийши дві нові книжечки: збірка октетів (восьмивіршів) "Аура снїя" та гумору (старі прислів'я на новий лад) "Викрутаси". Обидві - у мукачівському видавництві "Карпатська Вежа" (надруковані у п/п Романа Повча).

Збірку письменниці надзвичайно гарно оформила прекрасна ужгородська художниця, яка кохається як у книжковій графіці, так і у живопису, Олександра Гаркуша: її малюнки до "викрутасів" доповнюють і поглиблюють зміст мініатюр.

Щиро вітаємо нашу колегиню з новим творчим здобутком! Звичимо всілякого добра і натхнення!

"Романі Яг"

Пропонуємо вам, шановні читачі, кілька мініатюр зі збірки "Викрутаси".

Неприступна фортеця
Фортеці набридло вважати себе неприступною,
і тому вона віддалася на волю переможця.

Куди цар пішки ходив

Царю набридло ходити пішки туди, куди він ходив,
і тому він тепер ходить на троні.

Стріляний горобець

Горобцю набридло, що в нього весь час стріляють, і тому він взяв, та й застрелився.

Близько лікоть, та не вкусиш

Лікту набридло, що його не вкусиш, і тому він зробив пластичну операцію і тепер кусає лікті.

Діти - квіти життя

Дітям набридло бути квітами життя, і тому вони перетворилися на амброзію.

Гроші йдуть до грошей

Грошам набридло ходити в гості до таких само грошових знаків, і тому вони пішли до мене.

Здоров'я дорожче за гроші

Грошам набридло бути дешевшими за здоров'я, і тому вони підняли ціни на медичні послуги.

Знає кішка, чиє м'ясо з'їла

Кішці набридло знати, чиє м'ясо вона з'їла, і тому вона перейшла на "Віскас".

Вік живи - вік учися

Багатьом набридло вік учитися, і тому вони вік живуть.

Ионастар

ШЭРО 9

ИСУСО ОТТЕРЭЛ ЯХКА
КОРЭ МАНУШЭСТИ

1. Тай сар джыялєс, дыкхла Исусу манушэ, саво сля коро бынимастар.
2. Лэхэрэ сикларнэ пхучле лэ: "Равви! Ко терда бэзимо: вов чи кодэла, ко бэзнэ лэ, со вов бэзнэ-пэ коро?"
3. Исусо пхэнэлэс лэнди: "На терда бэзимо ни вов, ни лэхкэрэ дэд тай дэй, нэ вса када важ колэ, соб тэ душол Дэвлэхкири бути дэ лэхэрэ джювима.
4. Манди трэбуни тэ тирэ Кодэлэхэрэ рындуля, Ко бичхалдо Ман, ды кодэла, поки исин

диво пэ гаса; авэл рат, тунчи нико на авэла тэ тирэ.
5. Поки Мэ дэ люмля, Мэ душлимо люмляти".
6. Пхэнда Вов када тай чунгаримастар чик, тай помакхля чикага якха корести,
7. Тай пхэнэл: "Джа, халав муй дэ баня, сави акхарэлпэ "Силоам" (пав амарэ: "Бичхалдо"). Вов джыля, халавдапэ тай авиля жужэ якхэнца.
8. Мануша, савэ джангле лэ, со вов сля коро, дэдумане: "Када на кодэва чоро, саво мангла ловэ?"
9. Екх пхэнэлэс: "Када вов", - авэр пхэнэлэс: "Поджило пэр лэ-

Свэнто Бахтало Лав

"Иноді при зцілєннєх Исус вдавєався до зовнішнїх дїй: накладає руки на хворє місце або мастив його зволоженою землєю, а потїм посилає людину змити її. У деякх випадках Він бажав залишитися наодинцї зі зцілюваним. Але все це робилося для того, щоб допомогти людям змїцнити у собі віру. "Твоя віра спасла тебе. Не лякайся, тїльки віруй!" - говоривє Учитель".

Олександр Мень, "Син людський",
Львів, Монастир монахів студійського уставу,
видавничий відділ "Свнчудо", 1994, ст.90

стэ", - ай вов дэдуманя: "Када мэ".
10. Тунчи пхученас лэстэ: "Сар ачиянэ тэ дыкхэ?"
11. Вов пхэнэлэс лэнди: "Мануш, Савэ акхарэн Исусо, терда чик чунгаримастар, тай макхля якха мурэ, тай пхэнда манди: "Джа дэ баня Силоам тай халав тиро муй". Мэ джилём, халавдомпэ тай ачилём тэ дыкхэ".
12. Тунчи пхученас лэ: "Тев Вов исин?" Вов пхэнда лэнди: "Мэ на джанав".
13. Вонэ лиджялэ фарисеендэ кодэлэ манушэ, саво сля коро.
14. А сля субботнэ диво, кала

терда Исусо чунгаримастар чик тай оттерда корести якха.
15. Пхучле лэ фарисея сар вов ачиялэ тэ дыкхэ. Вов пхэнэлэс: "Чик тховда пэ якха мурэ, халавдомпэ тай дыкхав".
16. Кой-савэ фарисеендар дэ-думане: "На Дэвлэстар Кадэва Мануш, колэсти, со на свэнти-сарэл суббота". Авэр пхэнэлэс: "Сар бэзимахкоро мануш авэла тэ тирэ кацавэ чудуля?" Тай ханспэ екх екхэга.
17. Тай тунчи упалэ пхученас корестэ: "Ту со пхэнэгэ пала Лэ? Сар Вов оттерда тирэ якха?" Вов пхэнда: "Кадэва Мануш - Англуари".
18. Тунчи Иудея на патяне, со

вов сля коро и ачиялэ тэ дыкхэ, тай акхардэ лэхкэрэн дэдэ и да.
19. Тай пхучле лэн: "Када тумаро чаво, пала ка тумэ пхэнэн, со вов бэзнэлэ коро? Сар вов акадомпэ тай дыкхав?"
20. Лэхкэрэ дэдэ и дэй пхэнэлэс лэнди: "Амэ джанав, со вов чаво амаро, тай со вов коро бэзнэлэ.
21. А кана сар ачиялэ тэ дыкхэ, на джанав, тай ко оттерда якха лэсти, на джанав. Лэстар пхученэ тэ, вов дэ лэхкэрэн баршэн, мак еджино пала пэ пхэнэлэ".

Переклад
Миколи Бурлуцького
та Олени Марчук

Поради віг Раці Драбаріне гатаре Раца з 25 травня по 7 червня

Овен - серйозні зустрічі, спілкування з великою кількістю людей, та деякі непорозуміння чекають на вас у найближчі два тижні. Але наприкінці отримаєте винагороду та моральне задоволення. Торговельні справи не дуже адалі, а от житлові питання можна вирішувати саме зараз. Не дуже нервуйте з недавньої розмови зі старими знайомими, бо ваші друзі і так розуміють, хто є хто! Міряться тиск.

Телець - можлива важка подорож, але вона принесе задоволення. Матеріальне становище незважаючи на важку працю, залишає бажати кращого. У особистому житті багато приємного, але ніяких обсяжних. Ваша турбота про друга буде взаємною.

Близнята - насолоджуйтеся життям, бо цього такого періоду чекати доведеться довго! Робіть подарунки собі та близьким людям і отримуйте презенти на свій день народження. Вітаємо вас! У зарплаті буде невелика затримка з гонораром, та згодом дочекаєтесь. Шодо здоров'я - нервова система потребує уваги.

Рак - дуже багато витримки вам бажано на цей період, бо здоров'я ваше та родини зараз не найкраще. Тішитися можна тільки тим, що все минеться згодом. Матеріально - неогоно, але сидіти зразу на двох стільцях не дуже вдається. Шлунок та статеві органи можуть найближчим часом турбувати.

Лев - як добре, що ви нарешті стали звертають увагу на здоров'я! Але бути відповідальним за Всесвіт - це ваше поклоніння. Пошану до вас вивалять найближчим часом багато людей. Неспокоєний відит родичем може трохи порушити ваші плани, тому деякі юридичні справи можуть своєчасно не вирішитися. Бажано більше уваги приділити родині. Судини та серце вимагають уникати перенавантаження.

Діва - спілкування може стати способом додаткового заробітку, не уникайте цієї нагоди. Матеріальне становище поступово стає стабільним, але "апетит" приходить під час їжі. Ваш авторитет між колегами зростає, завдяки цьому з'являється нові важливі справи, за які ви будете відповідальними. У особистому житті не торкайтеся питання стосунків з родичами коханого людини, тоді все буде гаразд. Ваша родина - це надійна підтримка.

Терези - не можна контролювати все і одразу, пам'ятайте про це! Ваша відповідальність інколи стає причиною напружених стосунків з колегами. Будьте уважними до свого майна - можливі неприємності. А от спілкування з лютною людиною надихає вас на творчість. Подорож буде невелика але змістовна. Кожаня чомусь не хвилює.

Скорпіон - папери, відсутність яких краляла вам серце, нарешті отримаєте. Але за цим мають хитрувати тривоги, а, можливо, і інші папери. Помічників маєте безліч, але, насамперед, пильнуйте себе! Виховувати тих, хто поруч, справа тривала, але необхідна. Це стосується і дорослих людей. Матеріально будете задоволені, але тільки якщо гроші заробите шляхом важкої праці, ніякі "шахер-махири" для людей вашого знаку не підходять. Але якщо Скорпіони роблять що-небудь добре, то вони і отримують в 10 разів краще, пам'ятайте про це!

Стрілець - деякі складності виникатимуть навколо вашої оселі, вирішити їх можливо матеріальним шляхом - заплатити. Неформальна зустріч з колегами та друзями допоможе вам отримати додаткову інформацію щодо стосунків між людьми. Молодші члени родини піднімуть вам настрій своїми успіхами. Кожаня, на жаль, поки що сплетене з свідомим ставленням до майбутнього, тому сумніви бережуть вас від рішучих кроків.

Козеріг - задрість до вас завдає чимало зайвого клопоту. Але завдяки своїй природній дипломатичності та широті ви уникаєте конфліктів, та згодом вибачаєтесь і образи. Те, що було "репетитором" у травні, стане "прям кроком" у червні. Але намагайтесь бути чесними та відвертими з самим собою. Прозорість вашого життя - це своєрідний захист від пліток. Особисті стосунки раджу тримати лише у секреті, та ні в якому разі не обговорювати зі сторонніми людьми.

Водолій - господарські справи - найважливіші у цей період. Родина та суоди уважно слідкують за тим, як ви їх виконуєте. Коли ми відпочиваємо, це приємніше робити у чистій та красивій оселі. Зразу кілька пропозицій можете отримати від роботодавців, але уважно їх проаналізуйте. Підтримайте кохану людину, та це не означає, що потрібно позбується власних принципів.

Риби - приємна подорож разом з добрими людьми. Трохи розвіяє ваші тяжкі думи. А от коштів на неї можете витратити більше, ніж запланували. Нові проекти вимагають зважити, або доповнити команду. Родичні стосунки можуть викликати деякі непорозуміння, але важливо пам'ятати, що це назавжди рідні вам люди. Ремонт або будівництво можуть стати "грашкю" на найближчий період, однак якщо робити це терміново, та з допомогою фахівців. Наприкінці травня народжуються дуже талановиті, та наполегливі діти!

РОМАНІЯ
Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Регістраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002 р.
Газета виходить за підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Суспільства (м.Будапешт)

Шеф-редактор **Аладар АДАМ**
Редактор **Евгенія НАВРОЦЬКА**

Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.
Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романія"

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18, телефон (03122) 61-39-56.
E-mail: ru@mail.uzhgorod.ua
http://www.romaniayag.uz.ua

Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13.
Умовн. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 732

НА ДОПОМОГУ РОМСЬКИМ НЕДІЛЬНИМ ШКОЛАМ

Іван Крип'якевич

КІТ І МИША

Одного разу зловив старий кіт Мурлика для свого маленького сина Мручка живу мишу.

- Тримай добре, щоб не втекла! - сказав і пішов до своєї роботи.

Котик тримав мишу сильно і придивлявся до неї з цікавістю. Миша була вся сіра, лише хвостик мала чорнявий, і він був весь обмашений салом, бо якраз вертала з комори. Це була стара і досвідчена миша. Вона відразу збагнула, що її тримає молодий котик. Тому примружила свої хитрі очі і сказала тихесенько:

- Котик-братчику!
- Говори голосніше, бо я не чую! - сказав Мручок грубим голосом, удаючи басок. Він хотів, щоби всі вважали його старим, і думав, що, як буде вдавати грубий голос, його всі поважатимуть.

- Коли не можу, - шепотіла миша, - бо ти мене, пане Мручок, так страшно тишеши, ти такий дужий!

- Еге, правда, що я маю сильну руку, - сказав малий хвально і підніс трохи лапу, котрою притискував мишу.

- Я ще ніколи не бачила такого страшного і сильного kota, - стала підлецуватися миша. - А які ти машу страшні очі! Ой! - вона мружила очі, а цим тілом випручувалася, щоби видобути з кігтів kota.

- Любиш ти молоко? - спитала нараз.

- Молоко як молоко, але сметану дуже люблю!

- Ага, ага, сметану! Я знаю таке мудре латинське слово, що як його сказати, відчиняться двері комори самі. Можеш тоді їсти молоко, і сметану, і ковбасу - все, що хочеш!

- Ну, скажи це слово!
- Пусти, то скажу!
Мручок пусти.
- Фік-мік! - крикнула миша, і тільки її кіт і бачив.

МУЦО АЙ ШИМІЯКО

Варесар йоквар хугілдас о пгуро муца Мурлика пескере чгавореске Мручка джівінде шиміяко.

- Інкер мішто, гой те на нашел! - пгендас о муцо ай гейлас пре пескери бути.

О Муцо інкрелас ле шиміяко зоралес ай дикгелас пре лесте. О шиміяко сас са суро фері поворрі калі сас, ай вов сас са макгло андо чил ке ворта авілас анда комора. Вов сас пгуро ай годявер шиміяко. Вов йокваресте дарайлас, со лес інкрел терно муцо. Андо кодо вов пгандадас пескере годявер якга ай ловкорес пгендас:

- Муцо-пгаралоро!
- Вакер зоралес, ке ме чи шунав! - пгенел о Мручок тувле га-гноса.
- Ме наштик, - ловкорес пгенел о шиміяко, - ке ту ман, рая Мручок, каде зоралес тасавес, ту баро зорало сан!
- Еге, чаче, ке манде зорало васт, - пгенел о ціно ашардо ай о пнуро ловкорес пре лесте шутас ай цера тасавел ле шиміяко.

- Ме інке шога чи дикглем касаве зорале муцос, - пгенел о аврімардо шиміяко. - Ай саве тут баре даравне якга! Йй! - вов пгандавелас якга, ай сар те друки пес аврі катаре ная ле муцостар.

- Камес ту о тут? - пгучел вов.
- Тут сар тут, ай сунтина ме зоралес камав!
- Ага, ага, сунтина! Ме джанав касаво годявер латинсько лав, со сар лас те пгенес, пгугерла нес о удар коркоро катаре кікістор (комора). Шай атунчі хас сунтина, тут вай гой - са, со камеса!
- Но пген кадо лав!
- Мук ман, атунчі пгенав!
О Мручок меклас.
- Фік-мік! - ціпсарда о шиміяко, о муцо чи дикглас сар нашлас.

Переклад Аладара Адама

ПІВЕСАС

Приїхав старий дід до лікаря.
- Моїй бабі усе гірше і гірше.
- А ви пігулки оті давали, що я приписав?
- Аякже. Давав - не допомогли.
- А медсестра приходила, уколи давала?
- Давала, - каже дід. - Також не допомогли.
- І п'явки не допомогли? - дивується лікар.
- Ні, і п'явки не допомогли. Три штуки бача ледве ковтнула, більше не хоче...

Авілас о пгуро папо ко дугадо.
- Міяра пгураке са май пгарес ай пгарес.
- Ай ту кодол драба десас, со ме скірсардем?
- Ай сар. Давас - чи жутісарде.

- Ай е дугаді пген авлас, уколи те пгусавел?
- Делас, - пгене о пгуро. - Чи жутісардас.
- Ай е півачі чи жутісарде? - муцсайлас о дугадо.
- На чи е півачі чи жутісарде? Трін котора е пгури накгадас, май бут чи камел...

Мати з п'яма дїями у великому магазині заходять у ліфт:
- Нам, будь ласка, в дитячий відділ.
Наймолодший син запитує:
- Мама, невже нас уже недостатньо?

Е дай пандже чгаворенца анде бари болта джал андо ліфто:
- Аменге авен лаче, андо чгаворікано відділо.
О май терно чгаво пгучел:
- Мамо-дале, со аме аба цера сам?

РОМАНЕ ХАБЕНАТА

ФАРШИРОВАНА КУРКА
З курки зняти шкіру. М'ясо відділити від кісток, перемолоти разом з 300 г свинини або телятини, додати вимочену в молоці або бульйоні відтиснуту булку, підсмажену на маслі цибулю, 2 жовтки, солі, пахучого і чорного перцю. Цю масу старанно вимшати, начинити нею не дуже щільно шкіру з курки і зашити. Смажити у духовці на сковороді, час від часу поливаючи маслом. Окремо зварити шлунок і печінку, поскати їх і додати до гострої підливи, якою полити підсмажену курку. Та: само можна начинити й іншу птицю.

ФАРШИРОВАНО КГАХНІ.
Пале кгахні чірес тейле е морчи. О мас катаре кокала тейле кідес, ернінес кретане ле 300 г балане масеса вай гурувано мас, додес аврі цінді андо трут вай анде зумі булка, пекес про чил пуручі ківрив е дьомра, ай о кало бувко, санес чінгрес лен ай додес іто ранташ, савеса опрал шореса е пейкі кгахні. Каде шай пгердярес каверен рацен папінен.

ІГРИ З ПРИСЛІВ'ЯМИ І ПРИКАЗКАМИ

Пропонуємо читачам подумати, яка з цих приказок зайва

*Б'ється, як риба об лід.
Марел пес, сар магчо опрал о паго.*

*Як рак на міліні.
Сар рако пре мело.*

*Пропав, як швед під Полтавою.
Хасайлас, сар о шведо тела Полтава.*

*Хвіст голови не наказує.
Повр ле шейреске на шейро.*

(Гвіає - едєт)

